

C-J

CHARPENTIER

•
•

MULLAH

OMMARS

FLYKTT

Mullah Omar och trädgårdstomtar för C-J Charpentier på motorcykel till östra Tyskland efter en hård vinter på Österlen.

Det blir en resa genomsyrad av skarpa ögonblicksbilder, djup lärdom och häftiga associationer, varvat med samtidshistoria och funderingar kring medias beskrivningar av verkligheten.

Högt tempo och reptilsnabb prosa gör C-J:s roadmovie till ett läsäventyr utöver det vanliga.

LÄS EN BOK

C-J Charpentier

MULLAH OMARS FLYKT

– orsaker till en resa

Att resa med Charpentier är en bildningsresa. Man följer honom gärna, särskilt som han genom inpass om logistiken lyckas skapa en påfallande närvarokänsla.

Bibliotekstjänst

Mullah Omars flykt publicerades först som konventionell pappersbok. Föreliggande e-bok är en något utvidgad version.

© C-J Charpentier 2011
ISBN 978-91-633-8789-0

Friläge

GRÖN INDIKATORLAMPA anger friläge, ett igångsättandets tillstånd innan man startar och lägger i en växel; ögonblicken före färd. Sekunder eller minuter då man kan reflektera inför det framförliggande – kolla backspeglar eller ge kartan en blick. Självt nyttjar jag detta friläge för en kort introduktion.

Innehållet i den här boken spänner från hård vinter på Österlen till resa i östra Tyskland under våren 2011, allt föranlett av ett nio år gammalt nyhetstelegram från Afghanistan och en motorcyklist som passerade ifjol.

Telegrammet handlade om Mullah Omar, och när sedan en trädgårdstomte oväntat kom in i bilden gav resten sig själv; med fritt spelrum för nyfikenhet och tankeflöde. Och en fysisk förflyttning från arbetsrummet på vinden till trakter som var mer eller mindre stängda för privata besökare fram till Murens fall.

Ett tack till Sveriges Författarfond. Resa och upptäcka är nyckelord i den nedtecknade roadmovie som följer!

C-J C

Del ett: trettiosjutusen tecken

DET ÄR DECEMBER med rejäla snödrivor på Österlen, en självmordsbombare har nyligen satt skräck i Stockholm, tågen har upphört att fungera, min motorcykel står orörd sedan flera veckor i garaget och nästa elräkning blir en smäll i plånboken, och denna kombination av omständigheter – motorcykel, vinterlandskap och briserande sprängmedel – får mig att minnas ett telegram, där de flesta uppgifter var felaktiga, från den franska nyhetsbyrån *AFP* – helt okritiskt vidarebefordrat till ett stort antal svenska dagstidningar av *TT* i början av januari 2002 – enligt vilket Mullah Omar (skäggig, enögd och iklädd fladdrande *perhantomban* samt med den filt som kallas *patou* svept över axlarna) lyckades bryta sig igenom en mur av femtusen omringande soldater och fly på sin tvåhjulning från Helmand (?) till norra Afghanistan i stark kyla och snöstorm, och denna händelse – som förvisso aldrig inträffat men väl återgivits i media – födde långt senare, efter ett besök av en helkroppstatuerad bjässe grenslandes en Harley med en trädgårdstomte i packväskan, tanken på en färd till Gräfenroda; och vidare till Sachsen.

Efter denna inledande mening, som både blev lång – hundrasextiosju ord omfattande sammanlagt niohundra-trettiofem tecken plus mellanslag – och kräver förklaringar, unnar jag mig en hälsovådlig paus med en dansk *cerut* och några droppar grappa framställd av merlotdruvans rester. De senare inköpta vid ett nedslag i Schwerin den tredje oktober 2010, samma dag som Tyskland firade tjuugo år av återförening.

Parentes. Om Mullah Omars flykt stod att läsa i exempelvis *Sydsvenska Dagbladet* 2002-01-07, och i *Aftonbladet* några dagar senare. Den avisen visste dessutom att de omringande soldaterna var amerikaner samt att han flytt med cykeltaxi (!) via Qandahar, där han länsade banken och pressade ner femtio miljoner i ett par mjölsäckar. Härefter har samma nyhet dammats av och bland annat publicerats i *Expressen* 2009-10-15; denna gång med den dramatiska händelsen förlagd till 2001. Vidare kan sägas att *perhantomban*, kallad *shalwar kamiz* i grannlandet Pakistan, är ett tunt bomullsplagg bestående av långskjorta och snudd på voluminösa byxor med avsmalnande ben, att filten *patou* vanligtvis är av ylle, och att denna dagligdräkt i nio fall av tio kompletteras med en bomullsturban virad över en kalott. Fotbeklädningen, slutligen, kan vara allt från sandaler och gummiskor till traditionella läderstövlar.

Utanför fönstret kall snöblåst, nästan som när Mullah Omar påstods ha forcerat Hindu Kush – först upp till Charikar där stigningen börjar, sedan genom Salang och vidare till Pul-e Khumri och den vidsträckta stäppen.

Det är sen eftermiddag på Österlen, och jag har precis inlett den här texten. Och när kvällsmörkret lägrat sig över Järrestad där jag bor ska vi äta torsk, lagad i ugn med tomat och pesto; därtill ett glas vanlig pilsner.

Vi delar ofta på matlagningen. Igår gjorde jag pizza med gorgonzola efter ett recept som jag fått av en turk verksam på en alldaglig gata i Prenzlauer Berg i Berlin, rött vin i glaset, och ikväll är det hennes tur att stå för spisen – och nyss nämnde turk är för övrigt den ende muslim jag känner som har sin döde hunds namn och dödsdatum tatuerade över ena underarmen. Med arabiska bokstäver och siffror.

Ashraf. Så hette doggen, och *ashraf* är pluralformen av *sharif* som ungefär betyder något ädelt och som dessutom relaterar till släktskap med Profeten (S.A.S) genom hans

dotter Fatima, vilket med tanke på orsaken till den i Gaziantep födde mannens mycket speciella kropps-dekoration borde vara en omöjlighet i en värld där hunden hålls för det mest lågtstående av alla djur – något som vidare manifesteras i de arabiska, persiska och turkiska språkens allra grövsta förolämpning: *ibn kalb* respektive *pedar sag* och *it oglu* – alla med den ungefärliga betydelsen “hundens avkomma”.

Alltså en tuschgravyr minst lika blasfemisk som Lars Vilks rondellhund. Men ordet och datumet stod där med stora tecken utdragna till en tjugo centimeter lång kalligrafi, synlig för envar med hungrigt ärende; exempel på en sorts synkretism för de vidsynta men också en uppmaning till våld för de fanatiskt extrema, som låter toleransen brinna med samma förtärande lågor som när böcker flammade på den berlinska yta som 1947 gavs namnet Bebelplatz efter en av den tyska socialdemokratins fäder. Varefter DDR-staten genomförde sina likaså absurda autodaféer, förvisso utan eldar men i strid mot den egna författningen. Således nämner jag inte var i Prenzlau den lilla serveringen ligger, och bakom detta utelämnande av fakta finns en preventiv tanke, att inte ge långskäggiga anhängare till Saladin vatten på metaforiska kvarnar. Eftersom man inte vet vilka idéer som kan växa till handling i bokstavstroende galningars hjärnor.

Grappan jag smuttar på heter Carducci, hyllande en italienare som fick Nobelpriset i litteratur 1906 och som i sin provokativa satanshymn *Inno a Satana* stormade mot papismen – för att senare få namnge en krater på planeten Merkurius, och jag kan med säkerhet anta att han inte var tatuerad som min turkiske vän i Berlin, än mindre som den passerande Harleyåkaren vars trädgårdstomte faktiskt uppvisade vissa fysiska likheter med både sagde Carducci och Mullah Omar. Men här och nu, efter en ingress på runt åttahundra ord, tarvas klarlägganden. Med syfte att ge struktur åt de sidor som följer.

Hittills finns tolv personer omtalade i den bakomliggande texten. En skäggig mullah från Afghanistan, berättaren – här kallad “jag”, en passerande helkroppstatuerad knutte, berättarens hustru, en turk i Berlin, Profeten (S.A.S) och hans dotter, en skånsk konstprovokatör, en tysk svarvare och socialdemokrat, en kurdisk krigare, en italiensk poet samt en svensk sprängmedelsfabrikant, och av dessa förtjänar tre en något närmare presentation: mullahn, berättaren, och den illustrerade mannen; den senare med tillfälligt lånat epitet från Ray Bradburys novellsamling med samma namn. Medan de övriga i sammanhanget – ehuru på intet sätt oviktiga – dock för närvarande är av perifer betydelse. Även om en och annan dyker upp längre fram. Att Bradburys mor hette Moberg och kom från Dalarna är däremot överkurs.

Låt oss börja med afghanen, en rubrikernas man, född omkring 1959 i en by nära Qandahar där föräldrarna var jordlösa bönder: Mullah Mohammad Omar Akhund, ghilzai-pashtoon från “stammen” hotaki. Och Qandahar, efter Alexander den store, bör stavas med Q

Ordet *akhund*, etymologi oklar, i hans namn är för övrigt närmast en titel som kan kopplas till andligt ledarskap men det användes också nedsättande i den regeringskontrollerade pressen om moderniseringsmotståndare i shahens Iran, medan Omar – efter den andre kalifen – både betyder förstfödd och något högtstående. Att *akhund* för en nordeuropé leder tanken till ett fyrfota djur är blott en språklig slump.

Och denne Mullah Omar bekämpade de sovjetiska ockupanterna i Afghanistan, förlorade sitt ena öga vid Jalalabad i sent åttiotal, varefter han med amerikanskt stöd – och lierad med bin Laden – grundade talibanrörelsen, intog Qandahar och senare – som självutnämnd emir – även Kabul och stora delar av landet, störtad av Bushmännen på senhösten 2001, och sedan dess en gäckande skugga med hemlig boplat. Priset på hans huvud lär vara tjugofem miljoner dollar.

Berättaren vet däremot när han är född, och att han när dessa rader formuleras är sextiotvå år gammal. Vidare kör han motorcykel – i princip året runt, har förutom journalistik skrivit ett antal böcker, är språkintresserad, och har som vuxen bott i bland annat Afghanistan, Turkiet, Frankrike och Tyskland. Mer behöver inte sägas, och det finns en enkel hemsida med adress <http://www.algonet.se/~amcj/> för den som vill veta mer.

Nummer tre i detta triumvirat är bokstavligen talat dubbelt så stor som berättaren och ungefär ett dussin år yngre, rakad skalle, och han brukade ofta – på väg hem till Stockholm från sydligare nejder på sin Harley – stanna till hemma hos berättaren, dricka litet rött och prata bort några timmar, polykromt helkroppstatuerad med flammor, sköldpaddor, krani-er och japanska fiskar, och det var under det senaste av dessa samtal som Gräfenroda plötsligt dök upp på dagordningen.

Svart kväll på väg mot natt efter intagen måltid, en *cerut* igen, och på Österlen fortsätter snön att vräka ned, och ungefär så måste det ha sett ut och varit när Mullah Omar enligt *AFP* brutit sig fri och styrt bort från den femtusenhövdade soldathopen, när han närmade sig Qalat eller Ghazni. Alternativt Tirin eller Uruzgan beroende på vilken väg han tog.

I Helmands öknar, där den förmodade flykten började denna januaridag 2002, var klimatet mer gynnsamt: kanske tio tolv plusgrader på dagtid och strax under nollan efter mörkrets inbrott. Men blott tio mil därifrån rådde kraftig köld med mängder av snö och glashala vägar. Dock ligger inte Helmand öster om Qandahar som *AFP*, *TT* och en samstämmig svensk press hävdade.

Jag har visserligen aldrig varit i dessa trakter i början av januari men väl i slutet av samma månad, och skillnaden kan inte ha varit särskilt stor – minns i detalj hur vädret slog om

en timme norr om Qandahar, och hur vi huttrande körde i vår Volga mot Kabul. Resterande fyrtio mil tog tio timmar, och det var tjugo minus vid framkomsten. Men detta, och mer därtill, klarade Mullah Omar; på tvåhjulning.

Under min tid vid trängtrupperna, två vinklar och en massa skrikande, fick jag visserligen lära mig att man kunde koppla skidor på arméns små nätta tvåhundrafemtiokubikare men eftersom jag aldrig sett en skida i Afghanistan – bortsett från under pjäxorna på några tyska FN-människor som brukade motionera vid Koh Dahman på kungens tid – så faller den möjligheten, den enögde hade ändå frusit ihjäl, värmeslinga i handtagen hade knappast hjälpt, och livet i uniform bestod mest av en massa petigheter som när en av stjärngossarna dagligen mätte avståndet mellan sina uppställda mannar med en hundra-tjugofem centimeter lång träribba, varvid de soldater som stod för nära varandra i formationen föraktfullt blev kallade bögar; etcetera. Plus att det kändes skäligen meningslöst att lasta och lossa lådor med vapenattrapper och cementblock.

Från norra Helmand till norra Afghanistan, säg Balkh, är det ungefär sextio mil fågelvägen och av den sträckan består omkring trettio mil av otillgängliga berg med massiv och toppar på runt tretusenfemhundra meter, och genom detta breda bälte finns egentligen bara en väg som då och med tvekan var farbar vintertid och den går över Salang, där en mäktig och hårdbevakad tunnel sedan 1964 skär genom Hindu Kush. Och här måste alltså en av världens mest efterspanade personer ha färdats osedd på motorcykel i snön, eftersom varje annan väg torde ha varit fysiskt omöjlig. Varefter alla spår upphör någonstans mellan den likaså snöhöljda stäppen, som vid den tidpunkten behärskades av Norra Alliansens tungt beväpnade män, och gränsfloden Amu Darya – där vissa menar att han kan ha plockats upp av en väntande u-båt,

som i så fall först fraktats dit; och senare därifrån. Floden är nämligen grund.

Detta är medial sanning, fabricerad av en – förmodligen – fransk journalist, vars häpnadsväckande utsaga svensk press svalde med hull och hår. Utan att ens ifrågasätta det orimliga, än mindre konsultera en kartbok. Och denna brist på såväl källkritik som enkel faktakontroll är snarare regel än undantag när det gäller nyheter från ett land där väderstreck tycks gripna ur luften, samtidigt som minsta by upphöjs till strategiskt viktiga städer. Att Amanullah Khan, reformvänlig monark störtad av en motsvarighet till dagens taliban 1929 och därefter i europeisk exil fram till sin död 1960, kört omkring på Kabuls gator i dollargrin från femtio- och sextiotalen känner bara den stora, självgodade rikstidningen till. Liksom att Mazar-e Sharif ligger i “norra Irak” (2005-11-26).

Parentes. Men det är inte bara Afghanistan som vantolkas av svenska utrikesredaktörer. Således kunde till exempel *Dagens Nyheter* berätta att Berlinmuren föll 1999 (2006-12-28) och att Barack Hussein Obama II såväl disputerade i juridik som blev senator vid tolv års ålder (2007-02-11), medan *Sydsvenska Dagbladet* upplyste sina läsare att Atatürk “startade befrielsekriget efter andra världskrigets slut” (2007-05-21); trots att han avled redan 1938 – efter ett nära nog livslångt intag av anisdoftande *rakı*. Den drycken (opaliserande som ouzo) ska för övrigt stavas utan prick över sista bokstaven, ty med prick över i:et betyder ordet “en person som böjer sitt huvud i bön”, och denna glosa är ett gammalt arabiskt inlån – blott använd av lärde.

Blunda och visualisera. Här sitter Mullah Omar i ett hus av soltorkat lertegel med automatkarbinerna riktade mot sitt gömsle, och vips kastar han sig på sin gamla Honda och brakar iväg. Efter några timmar är det tjugo grader kallt, vä-

garna är sönderkörda och snön yr men vår *akhund* gasar vidare under flera dagar, klarar dessutom ett av världens mest ogästvänliga berglandskap utan tillgång till vare sig bensinmackar eller kemetylsprit att hålla i tanken; än mindre möjlighet att sträcka och smörja kedjan med för ändamålet avsett segt gult "klister" i aerosolförpackning. Och runt om honom pågår strider, granater och amerikanskt bombflyg.

Kyla. Själv mäktar jag högst en halvtimme på vinterväg med några ynka minusgrader, trots underställ, ylle, tåliga läderkläder och thinsulatefodrade skinnhandskar med krage över extravarma vantar tillverkade av något modernt och effektivt så kallat funktionsmaterial.

Och medan Hindu Kush ("hindudödaren") fortfarande är på tapeten minns jag att jag någon vecka efter Mullah Omars flykt läste att ett par svenska journalister sade sig ha kört bil från Kabul till Pul-e Khumri – i snö och på en väg sargad av krigsfordon – på två timmar.

Att den sträckan i fredstid och på sommaren, med gott underhåll, normalt brukade ta fem timmar och om vintrarna minst åtta – förutsatt att vägarna var plogade och tunneln fri – bekymrade dock inte Tin Tin-kollegorna från Stockholm, eftersom deras prestation saknar all förankring i verkligheten. Precis som Mullah Omars motorcykelritt över bergen.

Jag har fönstret på glänt för att vädra ut ett tobaksmoln där jag sitter i arbetsrummet på vinden, känner hur kylan tränger in, längtar efter den dag då jag kan starta hojen, rulla över Öresundsbron, dricka kaffe i Karlslunde och ta färjan från Gedser tretton mil senare, svär över den kalla årstid som ligger framför mig; månader av stillastående. En lång påtvingad paus som gör Gräfenroda till ett futurum styrt av vädergudarna. Samma makter som nyss återkallade minnet av fabricerad nyhet, samma makter som dessutom ger den för författaren nödvändiga tankeflykten näring.

Värme, jag älskar värme, och första gången jag träffade Mullah Omar var en het dag på nittonhundraåttiotalet då det torra dammet knastrade i luften, och det var i ett läger i ett av de stamkontrollerade områdena söder om Peshawar, vettande mot den afghanska gränsen.

Den svartskäggige satt barfota på en sorts mattbeklädd låg betongsula under ett solskydd av tyg, och han tillrättavisade mig först för att jag inte tagit av mig sandalerna men accepterade min förklaring som gick ut på att jag ansåg att vi befann oss utomhus, och härefter drack vi grönt te, talade om Gud och kriget mot de sovjetiska hundarna, och till teet bjöds torra kakor, lokala motsvarigheter till finska pinnar och vaniljdrömmar, och jag tror – även med facit i hand och utan att tillskynda hans uppfattning – att han var och är fullständigt ärlig i sin strävan att ge sina bröder och systrar ett bättre liv. Men definitionen är hans, precis som den totala avsaknaden av omvärldsorientering.

Tittar på klockan, ber henne ge termometern utanför sovrumsfönstret på nedervåningen en blick. Kölden verkar släppa något men snöandet tilltar och allt pekar mot att Österlen inom kort kommer att bli avskuret från omvärlden, lika isolerat som byarna i Hindu Kush om vintern.

- Skrivro, tänker jag, ostörd arbetstid för den som inte behöver ge sig ut.

Skriva. Så mycket mer finns inte att göra, julen närmar sig och SMHI utfärdar varningar.

Och nu, med Mullah Omars färd lagrad i hårddisken, är det dags att låta den illustrerade mannen åter komma in i texten – och han är faktiskt dubbelt så stor som jag, heter förresten Carlsson och har sina föräldrar i byn där jag bor; inflyttade från Mellansverige.

Det var präktig svensk sommar när denne bjässe svängde upp på min gårdsplan för några månader sedan, på väg hem

till Stockholm efter att ha kört från Tjeckien genom östra Tyskland, och hans enda bagage bestod av en halva whisky, ett ombyte kläder och en trädgårdstomte; den senare avsedd att pryda hans enrummare på Åsögatan.

Rött vin när han fått av sig hjälmen, occitanesisk vardagsdryck som vi köper på Netto i Köpenhamn, lågpris och hygglig kvalitet, och när denne Carlsson sammanfattade sin fysiska förflyttning från Decín och norrut genom den hädangångna Arbetar- och Bondestaten så beskrev han en väg kantad av öststatshoror och trädgårdstomtar: “först var det damer och tomtar, sedan minskade antalet damer medan tomtarna förökade sig och tog över, å va fan skulle man med alla dessa Natasjor till, sätta på dom lutade mot en stubbe kanske...så det fick bli en *Gartenzweg*”.

Tomtar efter vägen. Det måste vara som när man kör i Sverige och ögat fångar skyltar med erbjudanden om rökt sik och färska grönsaker. Och när Carlsson förevisat sitt inköp mindes jag plötsligt ett julkort som den italienske operakompositören Nino Bibalo – född 1922 i Trieste, tvångsinkallad för att slåss på tyskarnas sida vid Monte Cassino, krigsfånge och främlingslegionär i Oman, senare bosatt i Norge, riddare av St Olavs orden och avliden 2008 – en gång skickade till en gemensam vän i Danmark, och kortet var en bit svart kartong över vilket tonsättaren skrivit *il babbo natale ti guarda*, jultomten beskyddar dig, med vit krita varför det framstod med all önskvärd klarhet att den jättelike knutten valt rätt; undvek dessutom risken att bli smittad.

Henry Miller, som jag faktiskt träffat privat en gång – hemma hos dansken som fick Bibalos julkort, skrev däremot (jag har för mig att det var i *Quiet days in Clichy*) att han föredrog en rejäl drypa framför en natt i överksamhet, och här finns en koppling. Ty Bibalo fick sitt internationella genombrott när han satte upp Millers *The smile at the foot of the*

ladder – en kort roman inspirerad av några teckning-ar av Fernand Léger – i Hamburg 1965.

Att tomten bor i Rovaniemi är en känd sanning, om än med modifikationer, eftersom det finns två konkurrerande tomtesyndikat i den nordfinska staden – *Pro Santa* och *Santas Holdings* – och i denna stad, nedbränd av retirerande tyskar på hösten 1944, bytte Sampotorget namn till Lordin Aukio 2006 för att hylla de monsterklädda hårdrockarna Lordi, och dem skulle jag gärna vilja se som statyer och motiv på årstidsbundna postkort; sju resor häftigare än den amerikaniserade Santa Claus vars förebild är ett helgon från dagens Turkiet, och som för sjuttonhundra år sedan påstås ha räddat tre flickor från att prostituera sig för att få ihop pengar till hemgiften. Varefter den rödklädde gestalten hårdlanserades av Coca-Cola på nittonhundra-trettio-talet, medan den svenske tomten fick sitt ansikte av Jenny Nyström.

Men det finns tomtar på närmare håll, åtminstone om man bor i Sydsverige, för i Bara med omnejd – inkluderande Klågerup – har hr Leif Faddersson hyrt ut sig själv för detta ändamål under tjugofyra år, och det är nästan lika fascinerande som när min fru och jag på resa i upprorets Burma i augusti 1988 hamnade på en liten servering vars buddhistiska ägarinna (med ormar tatuerade på fötterna för att skydda sig mot dödande bett) hade smyckat sin lokal med mörkgröna gardiner över vilka dussintals tomtar dansade. Det var i Pagan, och runt omkring oss i detta slutna land mördade soldatesken samtidigt tiotusentals civila – delvis med svenska vapen marknadsförda av Sveriges svagt begåvade monark och senare med draghjälp av hans överviktige statsminister Persson, mannen som till och med skröt i TV för några månader sedan om sin betydelsefulla roll som vapenlobbyist; i likhet med Palme.

Carlsson köpte alltså en trädgårdstomte när han körde genom östra Tyskland mot hemmet, och för egen del brukar jag

också medföra olika föremål från mina resor, och ett särskilt kärt objekt är en gammal absintsked av någon sorts matterat stålmaterial – inhandlad efter prutande för åtta euro på gatumarknaden i Marmande i Gascogne.

Parentes. Då bruket av absintsked inte är särskilt frekvent i Sverige lämnas därför följande bruksanvisning.

- *Remplir le reservoir du verre (ou entre 1/3 et 1/5 du volume) avec de l'absinthe.*

- *Placer une cuillère à absinthe et un sucre en morceau sur le verre.*

- *Verser lentement de l'eau très froide goutte par goutte sur le sucre jusqu'à ce que celui-ci se dissolve. Une ligne verte devrait se former sur le dessus. Pendant que cette ligne se forme, il est courant de goûter cette ligne verte pour profiter pleinement du goût de l'absinthe avant que celle-ci ne soit complètement diluée.*

- *La boisson blanchit (cela est dû aux huiles de l'absinthes qui sont soluble dans l'alcool mais pas dans l'eau) et révèle de nouveaux arômes.*

Men det är inte bara objekt som medföljer i väskan, utan alltid även något för gommen: en i Sverige svårfunnen eller för dyr konserv, jämte något som inte finns på Systemet – en fruktsnaps, Obstler eller Abricotine, och en kryddig bitter, kanske Cynar, eller det som tyskarna kallar *Kräuterlikör*.

Detta om detta, och jag noterar att det hela tiden finns beröringspunkter – *dyker upp* beröringspunkter som inte fanns i det vakna medvetandet när jag inledde skrivandet; som om texten börjat leva sitt eget liv.

Snön, ovädrets upptakt, tvingade mig till stugsittande vid arbetsbordet, och motorcykeln i garaget förde tankarna vidare till Mullah Omar på hoj över Världens Tak i tjugo mi-

nusgrader, den stundande julen väckte tomten, behovet av mat blev igår en pizza som en tatuerad turk i Berlin lärt mig laga, och när sedan hågkomsten av Carlsson med trädgårdstomte i packväskan materialiserades så rullade det på, fick hans berättelser om prostituerade efter vägen att leda till Henry Miller och en handfull andra utvikningar om bland annat opaliserande drycker. Och detta är ett för varje författare benådat tillstånd, där en mening eller association genererar nästa i en process inte olik det forskningsområde som Chomsky bearbetat – en slinga av skeenden som nästa år kommer att ta mig till Gräfenroda och stillad nyfikenhet. För det är nyfikenheten som driver, lusten att hela tiden upptäcka nya saker, och det var denna nyfikenhet som förde mig ut i världen, som fick mig att studera antropologi och orientaliska språk för att kunna förstå och samtala med de människor jag mötte och möter, samtidigt som jag allt oftare märker att min hållning också är en vattendelare i ett land där skrämmande många lever i likgiltighet inför omvärlden med ytligheter som enda intresse. Dokusåpor och kändishysteri.

Chomsky! Hans vandring gick från lingvistik till samhällsdebatt, med ständigt höjd röst mot det fundamentalistiska USA och den militära dödsmaskin vars order utgår från Vita Huset – oavsett vem som besitter ämbetet som president tillika överbefälhavare. Men ännu har ingen amerikansk president ställts inför rätta, än mindre dömts för krigsbrott.

- *Marg bar Amrika, shaitan-e kalan*, skallar ropen i Afghanistan när fredspristagaren Obamas trupper bombar civila; död åt Amerika, den stora satan.

Att Obama, avfälling med muslimska förnamn och ett efternamn som betyder "skurkaktig", äger sällskapshund stärker inte hans trovärdighet i regionen.

Självmordsbombaren i Stockholm är en förlängning av attackerna mot World Trade Center, ett dåd som i sin tur tvingade Mullah Omar på flykt men det finns en förhistoria som

möjligtvis kan ha relevans; som kan förklara men aldrig rättfärdiga det som hände i New York: den amerikanska bombningen av läkemedelsfabriken al-Shifa i Khartoum i augusti 1998 – en terrorhandling som ledde till att tiotusentals människor dog till följd av akut brist på farmaka. Och sedan kom den förgörande svälten: al-Shifa tillverkade också veterinärmedicinska preparat, och efter Clintons bomber slogs stora delar av det för folkförsörjningen viktiga boskapsbeståndet ut.

Om detta brott mot mänskligheten valde svensk press, ett par notiser undantagna, att tåga. Vilket blott bekräftar att bruna liv är mindre värda än vita. Men både Noam Chomsky och Robert Fisk skrev fördömande om det inträffade, liksom – bland andra – Tysklands ambassadör i Sudan.

Exit enögd predikant i fladdrande bomull. Men han kommer tillbaka!

OVÄDRET ÖKAR i intensitet, vägarna på Österlen är inte längre farbara, snön fyker, bussar och tåg inställda, mellan Tomelilla och Järrestad står tvåhundra bilar, grannen har fastnat med sin lastbil på vår gemensamma uppfart. Vi kan nått och jämt öppna ett av fönstren på nedervåningen – men bara ett par centimeter, framför altandörren som vetter mot trädgården är snödrivan manshög, bersån har sjunkit samman av den vita nederbördens tyngd, blåsten sliter – ryter – över landskapet; naturkrafterna både skrämmer och fascinerar. Och i vårt grannland råder likartat kaos; Bornholm begravt av snö – ber att få låna bandvagnar från Sverige.

Huttrar i uppesittarkväll, drömmer om att åter grensla motorcykeln. Det innevarande årets sista riktiga färd gick till Schwerin, ständigt denna nyfikenhet, kamera i packväskan, analog – givetvis analog, och att det blev just den staden har en rad orsaker: jag hade aldrig varit där tidigare och avståndet är rimligt, de forna och nu åtkomliga satellitstaterna intresserar mig, jag tycker om att köra min tvåhjulning, det återförenade Tyskland firade tjugo år, och jag ville kunna sitta med en *cerut* över dryck och anteckningsblock på lokal; dessutom hade jag just färdigställt och publicerat en bok om Berlin, slitit från morgon till sen kväll från december till september – sammanlagt tretusen timmar, behövde därför några kravlösa dagar med nya intryck, känna fartvinden i ansiktet innan hösten övergick i vinter.

Fragment tränger upp. Kaffe och wienerbröd i Karlslunde, färja till Puttgarden, avsvängning strax före Lübeck, och när jag tankade i Rehna – i gamla DDR – visade sig macken vara fransk, Schwerin och rum i en gammal hotelliserad villa som tidigare hyst skomakeri och lärlingsbostäder, en flaska kryddig Wilthener att ta med hem, anka och ett glas Dornfelder plus mineralvatten på Friedrich´s Restaurant för sexton euro, följt av såsig kväll på rökig bar. Och hemfärden med stopp i

Schlutup, den enda riktiga stad som klövs av den inomtyska gränsen, och där på huvudgatan stod ett Jehovas Vittne och sålde Vaktornet, och när jag frågade honom om han bara höll sig i det som en gång var väst fick jag en intensiv nickning till svar – som om det dåtida förbudet litet längre ner på gatan mot hans organisation och deras trycksaker fortfarande levde kvar som ett mentalt spöke.

Julaftons morgon. På radion hör vi att en av de soldater som ingår i högvakten på Lejonbacken vid slottet i Stockholm anfallits under natten av två jultomtar, som misshandlat honom och stulit hans skarpladdade AK-5:a, och vakten är sannolikt andligt besläktad med de svenska legoknektar som mot hög betalning gör drängtjänst åt Obama i Afghanistan, och där borta på stäppen lyssnade vi alltid på radio, och i byn där jag bodde i provinsen Samangan fanns en offentlig radioapparat med stora högtalare uppställd vid bazaaren så att alla kunde höra vad som tilldrog sig i världen, och jag minns särskilt katastrofvintern 1972 – med trettio minusgrader – och hur man från den lokala myndigheten i Haibak ständigt rapporterade om situationen på vägarna – precis som Radio Kristianstad gör här och nu. Den gången låg snön meterdjup överallt, isvindarna vrålade ner från Amu Darya, utgångsförbud rådde efter mörkrets inbrott, vargar ylade, folk frös ihjäl i sina kupoltakade hus av lertegel – vi hade fyrfat på golvet och brasa under vattentanken, levde huvudsakligen på te spetsat med afghansk brandy, bröd och konserverade ärtor från Bulgarien, och om kvällarna dunkade ett dieslagregat som möjliggjorde en glödlampa under tre svarta timmar, så att jag skulle kunna arbeta med min anteckningar; mer medgav inte tilldelningen av sovjetisk nafta i blå plåtkärl, som byborna senare skar upp och bankade ut för att använda som skoning av dörrar.

Förmiddag och det knackar på dörren, och det är grannen som berättar att han städslat en traktor för att kunna ta sig till barn och barnbarn i Viarp ett par kilometer bort. Han får en sup – vi gör honom naturligtvis sällskap – i köket, och den klara vätskan i glaset är rysk, vodka tillverkad av vete från stäppen och Ladogavatten i Sankt Petersburg vid en fabrik grundad 1894 sedan kemisten Dmitri Mendeleev, mannen bakom det periodiska systemet och senare Nobelpriskandidat blockerad av Svante Arrhenius, fått i uppdrag att arbeta fram en standard eller riksnorm för denna nationaldryck, och av stämplarna på flaskan ser jag att destillatet buteljerades den nittonde mars 2010 klockan 15:52, alltså knappt tre månader innan jag köpte den på flygplatsen i Prag, där hon och jag bytte plan efter att ha tillbringat en dag i staden på hemväg från Budapest – dit vi fått två flygbiljetter i present.

Budapest. Det var första besöket för oss båda – själv hade jag tidigare blott kört motorcykel i norra Ungern – en sväng ner från Wien för två år sedan, medan jag till skillnad från henne hunnit med två nedslag i Prag under de hårda åren, och Budapest var en lisa i behaglig sommarvärme. Donau hade svämmat över sina breddar, gatuavsnitt låg fortfarande under vatten, och när vi åt middag – bakad anklever och rött – en kväll på Vácigatan noterade vi en skylt som omtalade att Karl XII rastat i huset i november 1714 när han red från Turkiet till Stralsund, där en motsvarande upplysning står att läsa på en natursten omvärd av grönska vid infarten till centrum; medan minnesplattan på järnvägsstationen berättade om Lenins tågbyte.

Det blev tidig avfärd från Budapest och tio timmar i Prag, buss och tunnelbana till Václavplatsen – förfylad av tjuotals reklamskyltar för umbärlig snabbmat och lika umbärliga västliga märkesvaror tillverkade under slavliknande förhållanden i Kina och andra asiatiska låglöneländer – där vi småhungeriga

slog oss ned på Grand Hotel Europa, magnifik och orörd jugendbyggnad från 1889; estetiskt fullbordad 1903-1905.

Förra gången jag satt här var 1986, nylandad och väntande på tåget till Berlin och Trelleborg efter att ha blivit utvisad från krigets Afghanistan, och i avsaknad av tjeckiska kronor frågade jag kyparen om fem D-mark räckte till en ostbricka, inhemskt rödvin, mineralvatten, en skiva tårta och ett glas rumänsk brandy, och kyparen nickade med ett oförglömligt leende inför erbjudandet om hårdvaluta.

Tjugofyra år senare fanns ostbrickan kvar på menyn, priset hade dock tiodubblats, men upplägget med hackade nötter strösslade över ostarna var identiskt, och efteråt trängdes vi med turisthorderna i gamla stan, fann Karlsbron fysiskt omöjlig att passera, drack öl på ett hörn och återvände till flygfältet, där jag köpte den vodkaflaska jag just öppnat.

Julaftonens lunch är smörgås med citronerad gravlax, ett till glas vodka och kaffe och te, och vi låter timmarna gå med skrivande och läsande, sippar varsin drink och betraktar de växande snöhögarna, fortsätter att lyssna på radion, nu femhundra bilar fast mellan Tomelilla och Simrishamn, och när aftonen faller denna helg intas anklaver (packväsktransporterad från ett fruktansvärt *centre commercial* kloss på motorvägen i franska Thoiry nära Genève där min son bor) och sydfranskt rödvin, hon gräddar en ostomelett med lagrad Herrgårds, jag gör en tomatsallad, vi röker och pratar, dricker en enkel cognac, äter dadlar.

Sitter åter i arbetsrummet, firar inte jul, tänker på den gamla damen i Agrigento; fornlämningsrik stad på Sicilien, grundad av grekiska kolonisateurer för tvåtusenfemhundra år sedan. Hon ägde en liten tobakshandel, och när jag kom in i butiken en råkall decembermorgon 1987 stod hon och hoppade bakom disken, gav ifrån sig små glädjetjut och höjde applåderande sina händer över huvudet, och när jag frågade om hon möjligtvis vunnit på lotto svarade hon med ett lyck-

ligt leende att hon fröjdades för att det lilla Jesusbarnet skulle komma på onsdag. Och tolv tretton år senare sprang jag faktiskt ihop med Människosonen när jag – motorcykelkörandes – pausade på en rastplats i Tisvildeleje på norra Själland, nyponrosorna vällde ner mot havet, och där satt han sedan månader eller år – långskäggig och iförd mörkgrön plyschkaftan – framför sin husvagn och meddelade alla som passerade att han var Jesus Kristus, vår Frälsare.

Och kvällen fortsätter. Jag arbetar med den här texten, läser varje mening högt, smakar på orden för att undvika språkliga missar, oklarheter och anakronismer, har ett block bredvid datorn för hastigt påkomna idéer som ska införas tidigare eller längre fram...

Juldag, tio grader kallt, och morgonens nyhet är en självmordsbombare som dödat minst fyrtio människor i staden Khar i det stamkontrollerade Bajaur norr om Peshawar, och det var i dessa *tribal areas* som jag träffade Mullah Omar, och här i något av området så kallade *agencies* – skapade av okänslig brittisk kolonialpolitik – gömmer sig såväl mullahn som bin Laden; i svårtillgängligt landskap.

Allt är ett spel, *a great game*, precis som när England och tsarens Ryssland kämpade om inflytandet i Afghanistan och Centralasien. Och jo, man använde faktiskt ordet *game* i dåtida politisk prosa.

En kort och summarisk sammanfattning av samtiden ger följande historik: Pro-moskovitiska afghanska socialister genomförde en statskupp 1978 och ett motstånd växte fram – understött av USA, Sovjet invaderade Afghanistan, Carter beväpnade motståndsmännen inklusive bin Laden, Reagan fortsatte, Bush s:r (vän till familjen bin Laden) tog vid, Clinton medverkade till att skapa taliban (men vände dem officiellt ryggen när deras fundamentalistiska regler tilldrog sig kritik från demokratiska länder), Bush j:r startade krig mot

dessa USA:s forna lierade, och Obama betalar två miljoner dollar i veckan till afghanska taliban för att säkra sina militära transporter – och lär ha gjort så under hela sin ämbetsperiod. Den uppgiften blev belagd bortom allt rimligt tvivel i september 2010 men har när detta skrivs inte offentliggjorts i svenska media.

Än märkligare är att ingen Hassan-i-bazaaren hittills angivit Mullah Omar och bin Laden, trots utlovade premier på bortåt hundra miljoner dollar för de båda skäggen. Åtskilliga i området vet var de bor, åtskilliga ser dem dagligen, frestelsen borde vara uppenbar och oemotståndlig. Men det är ett *game* med egna regler; där talibanledarna sannolikt beskyddas av ISI, Pakistans mäktiga underrättelsetjänst.

Noterar också en annan märklighet: när taliban och besläktade fundamentalister förtrycker kvinnor är det helvete och medeltid. Men när USA-vänliga regimer, som till exempel Saudi, agerar på motsvarande sätt tiger Washington och åtskilliga västliga ledare

Juldagen rullar på, fortfarande inga bussar och tåg, jag tar en långpromenad genom vinterlandet för att jag behöver röra på mig – klimatet har satt stopp för de dagliga joggingturerna, skottar litet snö på tomten efteråt, bilen behöver grävas fram, sätter mig i arbetsrummet igen, isrosor på gavelfönst-ret.

Det är min tur att laga mat, chili con carne med pilsner, slötittar på *Rapport* vars huvudnyhet i ordinarie kvällssändning är att allt fler säljer sina önskade julklappar på Blocket; återvänder till arbetsrummet med två centiliter av den Wilthener, väl kyld, jag köpte i Schwerin – trettio procent alkohol och tillverkad i Wilthen – Wjelecin på sorbiska – i landets sydöstra hörn.

Etiketten är fantastisk, ett färgsprakande litografi i vars mitt en liten gumma samlar in bergsörter, *Gebirgskräuter*, flankerad av granar och blommor under en leende sol mot

fond av berg och bondgård, och hon går med käpp och med kont på ryggen, huckle och förkläde, pastoral idyll.

På flaskans baksida läser jag att gumman hette Amalie Dietrich, född i Siebenlehn i Sachsen, där hon under adertonhundralets mitt samlade in växter, och när jag letar på nätet finner jag att hon varit verksam som botaniker och även företagit en tio år lång forskningsresa till Australien (måhända i von Humboldts anda), varifrån hon skickade hem växter, insekter och smådjur. Samt åtta aboriginskelett, två kranier och en människohud, vilket gav henne öknamnet "Dödens svarta ängel". Medan hon själv gav namn åt en alg, en geting, en mossa och den köttätande växten "Soldagg".

Svärtan utanför fönstret är kompakt, kylan lamslår. Vi har den energikrävande fläkten påslagen i garaget för att skydda hennes oliv och lager och min motorcykel, kilowattimmarna rusar på mätaren, ingen av oss vågar tänka på nästa elräkning. Och elskatten – med moms ovanpå – är den enda skatt vi klagat över; att man i ett kallt land beskattar människors behov av att kunna värma sina bostäder.

Mellandagar, snart nyår. Håkan lastar betor på stycket, plogbilar kämpar i snön, terrordåd mot kristna i Nigeria, strider i Elfenbenskusten, festprisse fick örat avbitet på krog i Båstad, isregn drabbar Moskva, och i Paris hotar Seine att svämma över – för första gången sedan 1910.

Och vidare: Bornholm börjar grävas fram ur snön, ön matbombas, i Köpenhamn avvärjs en islamistattack i Mullah Omars anda mot *Politiken* och *Jyllands-Posten*, och i Turkiet grips tio personer som planerat ett eller flera mot-svarande attentat.

Utanför Skara brinner en känd skådespelares hus ner till grunden.

Texten i detta arbetes första del, fram till denna rad drygt trettiosjutusen sparade tecken och mellanslag, närmar sig

avslut; så ock år 2010. I afton rysk kaviar från odlad stör, köpt i Budapest, att intas till den vodka som Mendeleev satte standard för.

Uppe på Rikstolvan illuminerar grannarnas raketer nyårshimlen, kulörta eldsvansar skär mörkret, knallar avlöser varandra. Samtidigt spränger fundamentalister en koptisk kyrka i Alexandria, dödar mer än tjugo människor; och Est-land inför euro, Ungern blir EU:s ordförandeland.

Ser ut över vinterlandet. När våren kommer kör jag till Erfurt, där jag svänger söderut för att efter ungefär tjugofem kilometer nå Gräfenroda – orten där den “moderna” trädgårdstomten föddes för omkring hundratrettio år sedan. Följt av en östlig avstickare, kanske till Bautzen och Wilthen. *Inshallah*.

Först därefter sätter jag punkt.

Mellanspel: oxveckor

DEN FEMTE JANUARI 2011, kort före lunch, rullade Pågatåget åter genom Järrestad, klöv utsikten över styckena som ett lila streck mellan EU-betald träda och betland, och därmed började omvärlden visuellt fungera och vi gav den av (M) och byråkraterna indragna hållplatsen en tanke, mindes med saknad alla gånger vi stigit på i byn – nittio sekunders snabb promenad från huset, och tagit plats för färd mot Ystad eller Paris. Och denna dag – för att knyta an till världen bortom Skåne – firade kopterna jul, medan den muslimska månkalendern skrev den första dagen i månaden *safar* 1432, liktydigt med den femtonde dagen i månaden *jadi* 1389 enligt solkalendern – en månad Mullah Omar och andra pashtooner kallar *merghumai*.

Fast glädjen över tåg och normalitet blev kortvarig, för redan nästa dag rapporterade radion ånyo om inställda motorvagnar och avskurna förbindelser, vilket förpassade Österlen tillbaka till det stillastående bakvatten provinsen länge varit. I Berlin utlyste brandmyndigheterna väder-relaterat undandagstillstånd, och i Sverige fyllde *Sport-spegeln* femtio, bekräftades också att Per Oscarsson och hans hustru omkommit i den tragiska branden.

Några dagar senare lade vännen Tord (född 1928, ärad med Stora Journalistpriset 1968 för sin rapportering från Biafra, och reseskildrare av rang) ut det avsnitt jag skrivit under julveckan – med en vinjett där en trädgårdstomte fått Mullah Omars turbanklädda huvud – på sin litteratursajt www.las-en-bok.com och gav det den deskriptiva titeln *Trettiosextusén tecken – en upptakt*, och veckorna efter

nätpubliceringen arbetade jag igenom kapitlet ett par gånger, gjorde några språkliga korrigeringar, och lät det växa med en handfull tillägg, medan jag började fundera kring den planerade fortsättningen. Sedan fick tiden gå.

Mitt skrivande fungerar så, oavsett om det är bokprosa eller kulturartiklar: först stolpar och passager för hand, och därefter en digital grundtext som kan gå ganska fort att skriva, följt av åtskilliga tidskrävande läsningar och be-arbetningar. Jämte kontroll av fakta och stavning. Det senare så att det inte blir som i *Dagens Nyheter*, där man till och med lyckades stava fel på *Jyllands-Posten* i den faktaruta som beledsagade artikeln om den avvärjda terrorattacken i Köpenhamn. Och hela tiden säkerhetskopia (vilket är det ord Svenska Akademien rekommenderar framför *backup*), papper och diskett, innan det blir final version och ytterligare genomgångar. Men nog om detta.

De månader som förflutit sedan jag skrev den här bokens första del – nu mer korrekt döpt till *Trettiosjutusen tecken* – har fyllt media med feta rubriker, inleddes med ett vansinnesdåd i det sjukligt vapenliberala Tucson, en förödande översvämning i Queensland – där Amalie Dietrich en gång samlade in kvarlevor av aboriginer, en mördad icke-fundamentalistisk guvernör i Punjab, folkomröstning om självstyre i södra Sudan – med positivt resultat, ett lerskred med femhundra döda i Brasilien, och ett terrorattentat – styrt av kaukasiska drömmar om ett emirat – på Domodedovoflygplatsen i Moskva med ett fyrtiotal döda. Och vidare ständiga bombdåd i Iraq, Afghanistan och Pakistan, Pakistans kristne minister för religiösa minoriteter mördad, en jordbävning med hundra döda på Nya Zeeland; i Sverige diverse turer kring Julian Assange, hysterisk vargjakt, S-debatt om ny partiledare; med mera.

Men det mest omvälvande under detta skickelsedigra

kvartal var ändå den folkliga vrede som blossade upp efter en ung tunisisk frukthandlars självbränning i december förra året och som några veckor senare ledde till uppror i landet och presidentflykt, följt av uppror i Egypten och exit Mubarak, demonstrationer med dödsskjutningar i bland annat Iran, Bahrein, Jemen och Oman – jämte protester i Algeriet, Marocko, Syrien och Saudi, varefter inbördeskrig bröt ut i Libyen. Och kort därpå drabbades Japan av en mycket kraftig jordbävning och en tsunami som dödade minst tiotusen människor, ödelade samhällen, och skapade partiella härdsmltor.

I arabvärlden trappades våldet upp, nya blodbad i Bahrein och Jemen, dussintals dödsskjutningar i Syrien, och den nittonde mars inledde västmakterna ett storskaligt anfall mot Libyen. Och samtidigt brann Elfenbenskusten, och Afghanistan exploderade efter amerikansk Koranskändning.

En av de mest häpnadsväckande nyheterna för mig som *skrivande* person var dock det brittiska försvarsministeriets agerande omkring den tredje mars; sannolikt efter samråd med Obama. Då hade man först under fyra månader granskat innehållet och genomdrivit femhundra ändringar i Toby Harndens – *Daily Telegraph*:s man i USA och “inbäddad” journalist i Helmand 2009 – manuskript till boken *Dead Men Risen* om kriget i Afghanistan. För att när boken väl var tryckt köpa hela upplagan på tjugofyratusen exemplar för hundrafemtioentusenfyrahundrafemtio pund och destruera den. Därmed manifesterande att censuren och bokbålens tid ännu inte är förbi i Västeuropa.

Att denna händelse knappt kommenterades i svenska medier är nästan lika häpnadsväckande.

Även Mullah Omar spökade i nyhetsflödet under ox-veckorna. Således kunde man läsa i ett antal tidningar,

däribland *Aftonbladet*, *Svenska Dagbladet* och *Sydsvenska Dagbladet* 2011-01-19, att talibanledaren drabbades av en infarkt den sjunde januari och hospitaliserades – beskyddad av “sin säkerhetstjänst” – utanför Karachi, samt att han ådragit sig hjärnskador vilka gjort att “hans tal är sluddrigt”.

För uppgifterna svarade *Washington Post* som citerade “en privatägd underrättelseorganisation” som i sin tur citerade en anonym läkare, varefter *AFP* sände nyheten vidare till *TT*. I telegrammet sades också att “USA invaderade Afghanistan 2002”.

Att den amerikanska invasionen, *Operation Enduring Freedom*, inleddes den sjunde oktober 2001 – och att Kabul befriades en dryg månad senare – noterade dock varken *AFP* eller *TT*, än mindre de svenska utrikesredaktionerna som glatt tryckte det felaktiga årtalet. Eftersom man inte har för vana att rutinmässigt kontrollera fakta.

Parentes. Nu tycker kanske en och annan läsare att jag är gnällig och petig men jag menar att man bör kunna ställa vissa krav på nyhetsbyråer och tidningar – allrahelst som det i vårt pågående informationssamhälle bara krävs ett par musklick för att få fram korrekta sakuppgifter. Och viktigast av allt: hur ska en journalist kunna åskådliggöra och förklara ett mer komplicerat skeende när han eller hon inte ens kan återge enkla data?

Den arabiska branden! Lika viktig för samhällsomdaningen som Berlinmurens fall, vacklande förtryckarregeringar som Sverige glatt försörjt med vapen under decennier, korrupta diktatorer av vilka Ben Ali och Mubarak fram till de sista omvälvande ögonblicken hyllades av Barack Obama och Hillary Clinton. Medan de ännu kvarvarande medeltida despoterna i exempelvis Bahrein, Jemen, Emiraterna och Saudi alltjämt äger Vita Husets förtroende; och ges militärt bistånd.

Minns också Tony Blairs karaktäristik av Qaddafi (så ska hans namn stavas eftersom den första bokstaven är *qaf*) 2007: en stabil och pålitlig partner till västvärlden. Och *qaf* är en helig bokstav, en sura i Koranen.

Och efter världen det mycket näraliggande. Snön vek sakta och tillfälligt för intensiva regn, putsskador på huset efter ovädrets härjningar, och Tommarpsån svämmade över.

Den femte februari kunde jag (efter batteriladdning, tösalt och ishackning på gården) rulla ut motorcykeln för årets första och korta tur, bara in till stan och hem igen, blåst, sex plusgrader och plaskvåta körbanor – med ordet *äntligen* dansande i en hjärnvindling efter en årstid som alltid framkallar abstinens. Och knuttens själ jublade, följt av väntan på riktig vår.

Inbitna motorcyklister är ett speciellt släkte, drömmer om körandet, lider av stillastående, passar på när det går (ungefär som när golfare står och slår i snö), och själva resan är målet – ett synsätt som manifesteras med devisen *live to ride*, ett credo som jag och många andra bär som tatuering.

Bil kan man vara tvungen att ha men inte motorcykel, vilket gör detta fordon till en hobby och ett upplevelse-redskap snarare än ett fortskaffningsmedel. Fast för mig är motorcykeln både nöje och transport, eftersom jag inte kör bil; har till och med fått skatteverkets välsignelse för mina avdragsäskanden när jag deklarerar.

Sedan kom vintern tillbaka med snö, kyla och isgator, det blev läsning och skrivarbete, några dagar med flyg till sonen i Genève (där jag fick veta att tomtens ägare även bor i den närbelägna franska byn Andilly), och i Ystad åtalades "gryningspyromanen" – som även besökt Simrishamn och Järrestad – till allmän lättnad.

Här och nu har jag – efter det inledande friläget – fäst sammanlagt omkring fyrtiosjutusen nedslag på pränt, och det motsvarar knappt en tredjedels bok; den första tredjedelen.

The first third. Så heter dessutom Neal Cassady's enda bok, om uppväxten i Denver på trettioalet, posthumt utgiven 1971 – tre år efter hans död, och det var Neal – rastlöst flängande över kontinenten – som 1947 tog med sig den något äldre vännen Kerouac på den resa från kust till kust som senare blev *On the Road*, där Neal lånat sin person till romanens Dean Moriarty. För att längre fram återkomma i bland annat Ken Kesey's *The Day after Superman Died*, bli Cowboy Neal i The Grateful Dead's *The Other One*, och besjungas av Tom Waits i låten *Jack&Neal*.

Neal och Jack från stad till stad, boken var något av en bibel, och 1969 kom filmen *Easy Rider* – inspirationskällor för en generation, och *On the Road* tog jag verkligen till mig, läste den med en tjejkompis i gymnasiet i mitten på sextioalet, sista ring, och vi skrev uppsatser om den, drack vin, diktade och var svårt intellektuella. Och sommaren som följde var en efterrapning, liftade från München till Schweiz och Österrike i snörsandaler och parkas men när Lundells *Jack* frustade som en kåt stormvind genom Sverige 1976 hade mitt eget vagabondage fått annat innehåll. Fast intresset för Kerouac består, och 1988 – när jag för första och hittills enda gången blev insläppt i USA – letade jag naturligtvis reda på det hus i New York där boken knackades ner på en trettio meter lång pappersrulle, fotograferade och skrev ett par artiklar om beatförfattaren och hans miljöer.

Och efter detta mellanspel, som sträcker sig över oxveckorna från tidig januari till de sista dagarna i mars, vänder jag blad – för att använda ett kungligt uttryck – och övergår till del två, eller den andra tredjedelen.

Del två: vägen till Gräfenroda

VINTERN HAR blivit tvekande imperfektum, konjunktivet – det optativa modus som uttrycker önskan – övergår nu till indikativ och aktiv handling, och den aktiva handlingen inleds om någon minut med en avgaspuff. För här på gården börjar resan, bränna asfalt, och sval fartvind i ansiktet.

Det är onsdagen den trettionde mars, Holger – som är en sammansättning av de fornnordiska orden för “holme” och “spjut” – har namnsdag, motorcykeln har förvisso körts några gånger efter årets premiärvända till stan i början av februari men detta är den första ordentliga turen sedan Schwerin i oktober.

The adventure begins at the edge of the town, som Harleys fiffiga reklamakare brukar konstatera. Fast de säger det förstås på *amrikanska*, ett bråkande tungomål som talas i ett land skapat av huvudsakligen religiösa fanatiker, kristna fundamentalister, som inte kunde leva vidare i sina europeiska hemvister, och inför Harley har jag kluvna känslor: dyra reparationer och lång väntan på reservdelar, jag menar tjugofemtusen för höstens service, nya Michelin-däck, byte av hydraullyftare, pinnbult, sotningsatts, pack-ningar och en jävla skena – som jag inte ens vet vad den heter på svenska – räcker så det förslår, och jag ber till all världens gudar att mitt åtta år gamla landsvägslokomotiv, som rullat drygt niotusensjuhundra mil, ska palla det förestående.

Planen finns där, lätt skissad med öppningar för plötsliga infall, memorerad karta, historiska städer, tomteland, och en östlig tvärsväng till de kryddade dropparnas trakter, drycken jag brukar köpa *unterwegs* i någon av kedjan Rewes butiker,

och sedan gränslandet innan jag styr hemåt via Görlitz.

Motorcykeln har stått packad i garaget sedan igårkväll, och garaget – byggt som huset omkring 1912 – var länge grisahus och bryggghus: här hölls svin och här kokades tvätt, fanns duvslag på den låga vinden, och här hade också de tidigare ägarna sitt avträde fram till 1976 då man installerade vattenklosett i bostaden, och denna sentida modernisering är inget unikt, gäller för de flesta byhusen på Österlen.

Packningen, innehållet i gaffelväska-två sadelväschor-axelväska-plastkasse sitter empiriskt nitat i förlängda märkegen, skulle nästan kunna packa med förbundna ögon.

I gaffelväskan, en tjock lädertub under strålkastaren, finns punkaspray och några verktyg: insexnycklar med tummått, o-ringnycklar, liten skiftnyckel och ett par skruvmejslar, plus litet trassel, en rulle eltejp och ett lås att fästa i främre bromsskivan.

Sadelväskorna, ej fast monterade utan löst hängande och förankrade i dämparnas överdel, är av kraftigt svart läder – köpta i Lomma hamn i en butik som revs året efter för att ge plats åt dyr sjönära bebyggelse, rymmer liten matsäck (ett hårdkokt ägg och en ostsmörgås svept i aluminiumfolie plus en plastflaska med kranvatten), laddad kamera i plastpåse, karta, läsglasögon, en ask *cerutter*, tändstickor och schweizisk arméfällkniv, vilket gör att de är nästan tomma för att ge plats åt de drycker och matsouvenirer jag avser att ta med hem.

Det egentliga bagaget finns i den röda axelväskan av syntetmaterial, surrad med spännremmar bakom mig på sadeln mot det ryggstöd som heter *sissy bar* på knutteprosa, lätt att lyfta av när jag parkerar, och i den ligger tre par kalsonger, tre par strumpor, två t-shirts, ett linne, ett par uttrampade joggingskor, ett par blåjeans, necessär, film, det hittillsvarande manuskriptet, anteckningsmaterial, pennor, sax, dokumenttejp, suddgummi, extra kamerabatteri och en ext-

ra spännrem – allt omsorgsfullt inplastat.

Och på pakethållaren, *rack* på knutteprosa, har jag bundit fast regnställ och extra handskar omslutna av en kraftig gul plastkasse från Netto. Ty mycket handlar om att skydda sig från regn, hålla kläder och tillhörigheter torra.

Kysser henne, tar på mig de mörka skyddsglasögonen och hjälmen, öppen med visir, Lypsyl på läpparna, drar ut choken, startar och rullar ner för uppfarten mellan vårt och Nisses hus, en snödriva dröjer i häcken, växlar upp och ut på byvägen.

Det är fem plusgrader och jag har sovit oroligt, vaknat flera gånger av resfeber, och plötsligt faller ett lätt regn.

Jag kör i infettade Harleyboots, långkalsonger under grova svarta läderjeans, t-shirt, tröja, jeansjacka, halsduk och handskar. Ytterplagget är en svart skinnpaj – *paj* är förresten ett fint gammalt svenskt ord som ungefär betyder “rock av kläde” – och just denna, jag har ett par stycken, är *the real thing*, en Schott Perfecto, alla knuttejackors anfader. Kult – och fetisch i vissa kretsar.

Originallet skräddades i New York 1928 av den ryssättade Irving Schott och den gavs namnet Perfecto – som plagget även heter på modern franska – efter de cigarrer han rökte när han skar och sydde.

Modellen har stått sig genom åren, förevigades på film av Marlon Brando i *The Wild One* (1953), dök upp i rockvärlden med Ramones och andra, och fabriken – grundad 1913 – är fortfarande familjeägd, tillverkade min outslitliga jacka för drygt tjugo år sedan.

Plånbok och pass bakom blixtlås i bröstfickan, och där finns också en penna och ett linjerat spiralblock i format A7 för minnesstolpar och korta notiser under färd, sådant som annars lätt faller bort, namnet på en skylt, en plötslig reflektion på en rastplats. Lättåtkomliga nödvändigheter men ingen mobil, vill inte ingå i mobilskrickarnas skara.

Och så – efter två minuter – passerar jag *the edge of the village*. Landskapet är fuktig gråskala, huttrar redan litet under lädret.

Rakt glid mot väster, ut på väg 9 och över Tommarpsån, vattenrik och meandrande, kör om en Epa-traktor, ett fordon som enligt *Sydsvenska Dagbladet* (2011-02-27) funnits i Skåne “i mer än tjugo generationer”, vilket innebär att den uppfanns redan på medeltiden. Sedan Vranarp, Hannas och Glemmingebro. Kvarsittande gårdagslöpsedel upplyser om att *Tyskvärmen kommer*.

Österlen i ryggen, segmenterad provins, nära nog vattentäta skott mellan infödda och inflyttade – och med sommarboende som temporära gränsöverskridare. Jag vet att jag generaliserar, inflyttade står för modernitet, infödda bevarar bakvattnet – huvudsakligen patriarkalt, patri-(*cum* i viss mån neo-)lokalt, patrilineärt, endogamt, könsrolls-konserverande och ofta kunskapsföraktande – och ett av de tyngst vägande argumenten för att flytta hit är att det är så nära till kontinenten; att man slår sig ner i provinsen för det som ligger utanför. För möjligheten att snabbt och lätt komma därifrån.

Sandskogen och Ystad, E 65 och motorväg vid Svedala, och ut på rakan till betalstationen på Lernacken; kort i automaten, kvitto och öppnad bom.

Står på över bron, vraket från i höstas – en kapsejsad fiskebåt – ligger kvar, det är kanske trehundra eller trehundafemtionde gången jag kör här sedan min premiärtur på motorcykel tre veckor innan den öppnade, särskilt tillstånd och skyddsutrustning, och jag gjorde ett radioinslag från högbrodelen.

Men bron har allt sedan start varit för dyr, vilket Kvällsposten – där jag skrivit kultur i trettio år – varje dag påpekar med eftertryck med en *streamer* i demonstrativ fetstil över hela ledarsidans underkant: ...*för övrigt anser vi*

att priserna på Öresundsbron bör sänkas.

Och detta ständigt upprepade konstaterande låter som en sentida Cato, och Carthago – föremålet för hans destruktionslust – besökte jag blott någon vecka efter den nu flyktade president Ben Alis makt tillträde, lyckades påta fram ett tvåtusenårigt amforahandtag ur en jordig slänt innan färden fortsatte ner mot den stora sanden, och med Tunisien på löpsedlarna under den bakomliggande vintern dallrar åter en mediakritisk nerv. Ty här kunde *Sydsvenska Dagbladets* utsände redan efter ett par timmar i Monastir/Sousse slå fast att det rådde “fullt krig” i landet och att “delar av semesterkusten” stod “i rök och lågor” (2011-01-16), varefter *TT* spädde på med “svenska jägare lynchade i Tunis”, följt av den förstnämnda avisens påstående att en ung kvinnas “blogg fick diktatorn på fall” – nyheter i samma division som uppgifterna om Mullah Omars flykt. Men icke förty: de sociala mediernas betydelse växer, har redan kört om min generation.

Bron över Sundet är en lisa, även om räkmackorna på Limhamnsfärjan dröjer i smakminnet. Fast när vinden tar i är det inte nådigt, hojen kränger och naturkrafterna skapar fysisk rädsla.

Förbi Kastrup och perforerat luftrum, Thai Airways, SAS och Easy Jet, hård trafik på ringen.

Fikar i Karlslunde, två mil motorväg söder om bron, fikar alltid i Karlslunde när jag är på väg mot Gedser eller Rödbby, tankar först – tolv liter i en tank som rymmer sexton – och köper ett par askar *cerutter*, bensinen kostar tolv och fyrtiosex danska kronor litern, hojen drar nollsex eller nollåtta beroende på hur fort jag kör, sedan starkt hett kaffe och ett osunt gott wienerbröd, sitter ute, klockan är sju minuter över nio.

På rastplatsen ser jag en utflyktsbuss med spritsvenskar, människor som betalar fem-sexhundra för att få skaka

femton-aderton timmar till en lågprislada i Puttgarden, istället för att gå på Systemet eller klippa Netto på Kastrup, och dom dricker alla medfört termoskaffe. För att slippa kontantutlägg på serveringen.

Mot Gedser och färjan, blek sol och måttlig vind, filtig gråskala genom Danmark, smal landsväg sista biten, får en biljett med kreditkortet i betalluckan, ruskiga trehundra-sjuttiofem *dronningkroner* för en enkelresa, bilar och bussar köar i hamnen, långtradarna är nästan uteslutande från Östeuropa, och här i väntan på elvabåten möter jag en dansk trampcyklist på väg till Berlin för att springa en halvmaraton på söndag och sedan cykla hem igen, atletisk magerlagd man i femtioårsåldern, rullar ombord, förankrar cykeln, köper en liten pilsner, och äter min matsäck i det stinkande rökrummet.

ROSTOCK STIGER ur vattnet, namnet kommer från det västslaviska språket polabiska där ordet *roztok* ungefär betyder “en flod som vidgar sig”, ursprungligen en kessinsk fiskarbosättning från omkring sexhundratalet, bränd av danske Valdemar 1161, lübska stadsrättigheter 1218, Hansa och universitet från 1419, vetehandel, skeppsbyggeri sedan adertonhundrafemtioalet, flygplansfabriker och allierade bombningar 1942 och 1945, betydande industri- och handelsmetropol i den hädangångna demokratiska republiken, idag tvåhundrausen invånare, väntar på bildäck, grön lampa, motorer som startar och fyller luften med avgasmoln, glider av och knölig utfart från hamnområdet, An der Oberkante och Wokrenterstrasse, ångan står som grå skyar runt kärnkraftverkens bastanta kroppar.

Rostock. Staden gav också namn åt en krog i Stockholm på Bellmans tid; är dessutom en ort i Ontario.

Högersväng vid Am Strande, fyra fem kilometer och sedan *Autobahn*, avtag till Kavelstorf och Dummerstorf, det senare ortnamnet får mig alltid att le, långtradare och bilar men inga motorcyklar, tempot ökar.

Bränner motorväg genom Mecklenburg-Vorpommerns upptakt, mecklenburgiska Schweiz enligt turistreklamen, A 19/E 55 riktning Berlin, njuter av körandet och av känslan att vara på väg, de hörbara växelslagen och det dova motorljudet, tankar i Recknitz-Niederung, Aral hundra två oktan kostar hundrasextioniokommanio cent per liter, ber om en pappmugg med te för att höja kroppstemperaturen, sitter lutad mot en vägg och antecknar i blocket.

Efter teet blåstömning – på thai säger man förresten “skjuta en kanin” – i en urinoir av vitt porslin, *hommage à Duchamp*, en singelholk fästad i väggen, och Klaus som är en riktig lustigkurre och äger en *Kneipe* inte så långt från den tatuerade pizzaturken i Berlin har två singelholkar i sitt

etablissemang: en för vin och en för öl.

Och när det gäller utkissad öl tog barndomens juvelerare priset, bjöd in ett dussin A-lagare till sin verkstad och gav dem obegränsat med pilsner mot att de alla kastade sitt vatten i en stor vanna av glas, och i detta kärl hade han placerat ett par kopparplattor som med tiden fick en fantastisk patina, varpå han förvandlade metallskivorna till broscher och hängsmycken, och när de fiiiina damerna beundrade smyckenas lyster och ställde frågor log han och berättade om en hemlig process, som han lärt sig under resor i något land han aldrig besökt. Och detta tillvägagångssätt påminner vidare om när Andy Warhol pissade på sina dukar för att skapa en speciell textur, innan han gick på med färg.

Framför mig ligger en klassisk bildningsresa, omöjlig att genomföra på egen hand utan massiv byråkrati, dokument och förskottsbetalningar under DDR-tiden, prisar murfallet, *den stora öppnaren*.

Passerar det skyltade avtaget till Güstrow, sedan 2006 Barlachstadt Güstrow efter skulptören Ernst Barlach som bodde här från 1910 till sin död 1938, anor från elvahundratalet, jordbruksmaskiner och Europas största sockerbruk när det socialistiska enhetspartiet regerade, spritfabriken Winkelhausen från 1846, och efter ytterligare några kilometer en väg som viker av till Krakow am See som inte har ett dyft med den polska staden att göra, kommer från ett gammalt slaviskt ord för "kråka", medan Kraków i Polen är proto-slaviskt och anspelar på stamhövdingen Krakus, vars namn kan kopplas till "stad" och "ek". Och därefter i detta land av små insjöar kommer infarten till Malchow, där tiotusen Nobelanställda tillverkade ammunition åt *Wehrmacht* under naziåren.

- Ow, tänker jag högt, alla dessa ortnamn som slutar på *ow*, en ändelse som förmedlar en känsla av östlighet. För

det är inte bara Krakow och Malchow utan rader med orter som alla suffix:as på samma sätt: Kritzkow, Linstow, Karow, Zarnow, Storkow, Beeskow, Ragow och Warnow; med flera.

Rullar in i Brandenburg, rakt blås och bekanta vyer, har kört här ett dussin gånger efter återföreningen när jag varit på väg till Berlin, genom *Autobahndreieck* Wittstock/Dosse, förbi Neuruppin – sedan 1998 med tillnamnet Fontanestadt efter författaren Theodor Fontane, borgerlig realist verksam under adertonhundratalet, över Rhinkanal och Havel-landkanal.

Skyltar, jag roas av skyltarna efter vägen, och det som särskilt faller mig i smaken är de bruna tingestarna som precis som i Frankrike upplyser om kulturella sevärdheter. Det kan vara en grafisk örn som berättar om en nationalpark i närheten, eller en slottsfasad som talar om renässansen, enkla stiliserade bilder tillsammans med två tre beskrivande glosor. Det är genialiskt och välfunnet, belärande och informativt, gör att man färdas genom en kortfattad encyklopedi som hela tiden berikar sinnet, förkroppsligar begreppet bildningsresa.

Tänker mig alltid en svensk motsvarighet, att man bjöd in bildkonstnärer och kulturvetare för att skapa något liknande istället för våra intetsägande Sankt Hanskringlor; som dessutom är identiska med den officiella finska symbolen för statlig spritbutik.

Men det finns också skyltar som speglar en annan verklighet, som alluderar på den dödande farten. Och just nu visas jättebilder av skadade människor i sjukhussängar åtföljda av uppmaningen att lätta på gasen, *runter vom Gas*. Följt av prispallarna med en lagerkransad gravurna – och guldmedalj till årets farddåre.

Häromåret hade man storformatiga autentiska dödsannonser i svart-vitt utmed motorvägarna, och då fick vi veta att Sabine eller Heinz aldrig kom fram; hade kört för fort.

Långtradare jagar varandra, pressar och kör om sina kollegor i sega sjuttio, bromsar upp all trafik, Schwarzmüller, DHL, LKW Walter, Cargo Bull och polacker med svåruttalbara namn omvärvda av diakritiska tecken, nästan desperat jakt mot Berlin. En stad som förresten finns i nio upplagor i USA.

Svänger av vid det minnesmärkesförklarade koncentrationslägret Sachsenhausen, *Arbeit macht frei*, min polsk-ryska svärmor satt i Ravensbrück, tar ringen mot Potsdam (som dessutom är en ort i Ohio och i New York), platsen omnämnd 993 som Poztupimi, senare Fredrik den Stores bekymmerslösa sommarresidens, bombfällningar i april 1945, konferens mellan segrarmakterna företrädde av Stalin, Truman och Churchill om Tysklands kommande administration och gränser i juli-augusti samma år, jämte beslut att flytta omkring tolv miljoner tyskar från det besegrade landets östra delar, vilket närmast kan kallas en gigantisk etnisk rensning.

Vägen söderut från Potsdam – A 9/E 51 – är mig mindre känd, har bara åkt tåg i den här delen av landet en gång för mycket länge sedan; med viseringar, besökstillstånd och vouchers köpta för hårdvaluta...och när jag kryssade runt i samma trafikapparater på hoj för ett par år sedan var det östlig sväng och full fart till Bratislava via Prag som gällde, och från och med nu är allt mig nytt.

Sachsen-Anhalt. Öster om motorvägen ligger Lutherstadt Wittenberg där Martin Luther spikade sina teser, stadsrättigheter 1293 och skäligen skonad under andra världskriget, sedan de allierade beslutat att ej bomba själva staden utan enbart flygplansfabriken Arado i utkanten, varvid tusen tvångsarbetare dödades.

Över Elbe och Dessau till höger, handelsplats omnämnd 1213, och här föddes Kurt Weill som tonsatt åtskilliga av

Brechts arbeten, och här verkade arkitekten Walter Gropius som grundade Bauhaus tillsammans med Mies van der Rohe och Le Corbusier, och här byggde Junkers flygplan, vilket ledde till att åttio procent av staden bombades under andra världskriget; maskinindustri under DDR-tiden, idag Dessau-Rosslau med nittioentusen invånare.

Lokomotivet frustar och det har blivit eftermiddag, förbi Bitterfeld, plundrad av svenskarna 1637 och industrialiserad drygt tvåhundra år senare. Här bröts brunkol och här anlades kemiföretag, här byggdes luftskepp av zeppelinartyp, här framställdes enligt uppgift dödsgasen Zyklon B som användes i Auschwitz, och här var regimkritiken massiv vid folkupproret den sjuttonde juni 1953. I grannstaden Wolfen startade Agfa filmfabrik 1907 och uppfann färgfilmen 1936, och när kriget gick mot sitt slut stal amerikanerna patenten och överlämnade dem till Kodak, varefter Agfa blev ORWO 1964.

Bitterfeld. Det är ett passande namn för en ort som under DDR-statens fyrtyoåriga existens utvecklades till Europas mest förgiftade stad. Och kemin fortsätter efter 1990 – kompletterad med specialteknologi. Här finns bland annat Degussa, Nobel och Bayer, och här tillverkar den senare merparten av all aspirin för den europeiska marknaden; idag fyrtiofemtusen invånare sedan staden slagits samman med Wolfen 2007.

Drar på i sydlig riktning, känner tröttheten komma smygande, har budskapen om trafikens faror inetsade i någon av hjärnvindlingarna, inser att jag inte orkar till Erfurt före kvällen, bestämmer mig för att göra tidig afton i Halle, äta gott och sova ut.

Blinkar in och efter några kilometer växer en stad i synfältet, Halle vid Saale, första gången nämnd 806 och med tidiga rötter i saltframställning, universitet från 1694, här

föddes både kompositören Händel och nazibödeln Heydrich, och här ligger Tysklands äldsta chokladfabrik, Halloren-Werke, grundad 1804 och känd för sina kulformade praliner formade som *die Halloren* – de aderton silverknapparna i saltarbetarnas dräkter, under DDR-tiden kemiindustri, teknologi och livsmedel.

Stadsvapnet från trettonhundratalet – röd halvmåne och två röda stjärnor – för vid första anblicken tanken till islam men symboliserar två medeltida rådsförsamlingar, idag en stad med tvåhundra-trettio-två tusen invånare, teknologi och forskning, och sedan ett par år säte för den tyska vetenskapsakademien Leopoldina – grundad 1652 och därmed världens äldsta ännu verksamma vetenskapliga sammanslutning.

Men Halle är hopplöst, guppar över söndriga gator som dansande ålar, fastnar i enkelriktningar, ser hus vid hus vid hus med bombskador från andra världskriget, fallande puts och schavig bebyggelse. Medan ogräset tagit över trottoarer, sprängt asfalt och trängt upp mellan storgatstenen.

Temperaturen stiger, svetten rinner under långkalsonger och läder, tungan vitnar och blir knastertorr. Och att köra här är ett helvete, lika fruktlöst som jakten på rimlig övernattningshotell, javisst, men ingen plats att ställa cykeln över natten.

Kryssar gata upp och gata ner, de unga kvinnorna går barbenta, killar i t-shirts, vita ben och armar efter vintern, svetten fortsätter att rinna, halsduk och hjälm skaver.

Så slutligen ett pensionat med gårdsparkering. Fast ägaren vet inte om han har några rum, ber mig vänta på gården i två timmar. Och motorcykelryttaren kapitulerar, ger upp och återvänder till de höga farternas pulsåder.

Om Halle finns sedan länge ett östtyskt etnocentriskt talesätt, ungefär som när svenskar skojar om norrmän: *In Halle werden die Dummen nie alle!* Vilket litet grovt översatt

betyder att alla stadens invånare är dumskallar.

Samma väg igen, ut på *Autobahn* och tung trafik.

Det står Günthersdorf vid avtaget, västlig riktning, numera del av kemistaden Leuna, och damen på macken säger att det finns hotell i Merseburg någon mil bort, och runt bensinpumparna prunkar köpenskapen med IKEA och ett gigantiskt handelskomplex som heter något med EVENT; och dessutom stora reklamskyltar för horhusen i vattenkurorten Bad Dürrenberg. Och bredvid de oralsex-gapande fnaskbilder man slapp i DDR sitter affischerna kvar sedan lokalvalen för två veckor sedan. De Gröna profilerar sig hårt och rider på de nyligen havererade kärnkraftverken i Japan för att få gehör för sina vindmöllor, nynazisterna talar om hembygd och trygghet.

Förvisso ett hotell i Merseburg, biskopssäte från niohundralet och uppkallat efter krigsguden Mars, ett litet propert etablissemanng som kallar sig Check-Inn, etablerat efter murfallet, enkelrum trettionioochnittio och aftonkyckling för sjuochåttio, därtill röd torr Dornfelder från västliga Rheinessen, vinet uppkallat efter en druva som framkorsades 1955, och jag är ensam gäst i matsalen.

Samtalar en stund med mannen i receptionen, sympatisk och medelsam, och när jag frågar om tiden efter *die Wende* får jag samma svar som jag alltid får i det gamla Östtyskland: *teils-teils*. Somt har blivit bättre, somt var bättre förr. Dessutom berättar han att handelskomplexet jag passerade kostade hundrasjuttio miljoner euro att bygga, ägs av ett företag på brittiska Jungfruöarna, förvaltas från Hamburg.

Ber om en kvällspilsner att ta med upp på rummet, något att läska mig med när jag går igenom dagens anteckningar. Känner mina sjuttio mil i rygglut och händer.

TIDIG AVFÄRD från Merseburg, förbi macken i Günthersdorf igen och ut på motorvägen, passerar Lützen där en av dessa märkliga svenska krigarpotentater stupade i dimman, var där en gång för snart fyrtio år sedan i samband med en studievistelse i Leipzig och åt en sur pannbiff, och efter en kvart kommer avtaget till Weissenfels där samme potentats kropp lades ut till beskådande dagen efter slaget. Sväljer en pacifistisk gäspning och växlar upp. Horisontlinjen är en skog av vindmøllor, kanske femtio, kanske sjuttio. Rotorblad snurrar som solkors i luftrummet.

Fikar på Shellmacken i Osterfeld, kaffe i pappmugg för två och tjugo och en *cerut*, en äldre dam som just tankat ser min svenska registreringsskylt och börjar spontant prata om Lisbeth Salander, hennes make skakar på huvudet och säger att salanderskan är galen, jag gör en jämförelse med Pippi Långstrump och hustrun nickar glatt instämmande, och därefter ännu en delstatsgräns och Thüringen under däck, Thüringen där de genomsnittliga inkomsterna lär vara lägst i landet.

Nästa stora trafikapparat är Eisenberg, kloster från 1217, stadsrättigheter 1274, och här fanns *Eisenberger Kreis* – den största motståndgruppen mot DDR-regimen när det begav sig, delade ut flygblad och uppmanade till olydnad, tjugofyra personer dömda till sammanlagt hundrasexton år i fängelse 1958, ledaren utköpt med hårdvaluta av den västtyska staten 1964; idag tillverkar man pianon, armatur och möbler.

Taxar in på väg nummer 7 efter korset, gul skylt med svart siffra, vanlig landsväg böljande genom kuperade marker; lugn vardagstrafik utan hets. Och här säljs *Bratwurst*, överallt korverier.

Den bruna kulturskylten innan Bürgel visar en kvinnas drejande händer ovanför ordet *Töpferstadt*, krukmakarstad, och Bürgel fick sina stadsrättigheter 1234, har i hundratals

år varit känt för sina krukmakerier; idag tretusen invånare.

Det är en vacker väg som slingrar, klättrar och sjunker mellan kullarna, och nästa ort heter Wogau precis som min professor i teoretisk filosofi på sextiotalet i Uppsala. Men han var tyskättad ryss, hade antagligen inga som helst kopplingar till en by med djupa grottor i Thüringen, skrev om Kant och var påverkad av Hägerström, Phalén och G E Moore, utgav *Der Theorie der Sinnesdaten* (1945), och skapade en realistisk varseblivningsteori.

Landsväg! Jag älskar dessa tyska landsvägar som alla har den fördelen att de löper rakt genom städer och byar, ger utsikter och ögats upplevelser, och i dessa trakter är det tätt mellan de historiska orterna, ser fram mot en närbelägen fyrklöver.

Förmiddag och värmen stiger. Kör in i Jena, nämnd i urkunder 1182, universitet från 1558, och här studerade och verkade Friedrich Hegel, Johann Gottlieb Fichte, Novalis, Friedrich Schlegel och Friedrich Schiller.

En av de mer illustra studenterna i staden var Fritz Reuter (1810-1874) som satt sju år på fästning för majestätsbrott, varefter han bland annat skrev *Ut mine Festungstid* och *Ut mine Stromtid* - den senare filmatiserad i Sverige med Edvard Persson i huvudrollen.

Jena, tidigt känd för optik, finmekanik, specialglas, trä och papper. Här grundades kameraföretaget Carl Zeiss 1846 och Schott/Jenaer Glas 1884, amerikanerna bombade staden på våren 1945 följt av befrielse den trettonde april, varefter Jena överlämnades till Röda Armén den första juli, säte för den sovjetiska sjuttionionde pansardivisionen till 1991.

Efter andra världskriget flyttade delar av Zeiss och Schott till västra Tyskland, varvid de båda företagen drev parallella verksamheter i öst och väst, och Zeiss blev med tiden DDR:s största kombinat med sammanlagt sextiotusen anställda.

Idag är Jena en betydande universitets- och vetenskapsstad med hundrafemtusen invånare, huvudnäringarna är optik, läkemedel, kemi och bioteknik.

Staden är skön som en smekning där hon dväljs mellan kullarna, varvar modern arkitektur med gårdagens, pietetsfulla renoveringar, och på muren vid Am Heinrichsberg sitter den gjutna metallplattan till åminnelse av dödsmarschen från Buchenwald den elfte april 1945.

Köper en mugg te och tankar på en Totalmack, försöker alltid hålla hojen så bensinfylld som möjligt, äter min medförda smörgås och ett äpple från hotellfrukosten i Merseburg, snor alltid ihop en macka när jag ätit mitt morgonmål, bekvämlighet och spara pengar, gillar att sitta på rastplatser och stoppa i mig något, minns att Jena också är en småstad i Louisiana, rubrikgivande för rasbråk 2006; fortsätter väg 7 i västlig riktning, smal men välhållen asfalterad körbana, den tyska motsvarigheten till Domän-verket röjer i kanterna. Vid infarterna till skogsvägarna blommar sippor i mångfald; vita, gula och blå. Men ännu ingen lövsprickning. Vintern var seg här också, macken i Osterfeld varnade för tjälskador på småvägarna.

Två mil från Jena ligger Weimar, en stad som tilltalade Hitler genom sitt rika *tyska* kulturarv: Weimar, av *wih* och *mar* – ungefär “helig sjö”, omtalad i urkunder 899, självständigt grevskap 946-1346, stadsrättigheter 1410, gyllene sjutton- och adertonhundratals, konst(hög)skola från 1860.

I annalerna återfinns bland andra Lucas Cranach, Johann Sebastian Bach, Caspar David Friedrich, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Schiller, Arthur Schopenhauer, Richard Wagner, Friedrich Nietzsche, Vassilij Kandinsky, Paul Klee, Richard Strauss, Walter Gropius och Oskar Schlemmer – den fantasifulle Oskar Schlemmer som skapade sin triadiska balett med dockor som hämtade ur en påse med Bassetts lakritskonfekt.

Och i denna stad utropades Weimarrepubliken med demokratisk författning 1919 efter kejsardömets fall; hyperinflation och social oro följt av viss stabilisering fram till börskraschen 1929, varefter republiken gick i graven när Paul von Hindenburg utsåg Hitler till rikskansler 1933.

Fyra år senare anlades koncentrationslägret Buchenwald åtta kilometer från centrum, och här dog/dödades mellan trettiotretusen och femtiosex tusen människor. Våren 1945 bombades Weimar av amerikanerna, som öppnade lägret den elfte april; därefter användes det av ryssarna som specialläger till 1950.

Under DDR-tiden återfick Weimar delar av sin forna arkitektoniska glans, var en stad man gärna visade upp, har idag sextiofemtusen invånare, är synonymt med lärdom – konsthögskolan namnbytt till Bauhaus-Universität 1996, läkemedel, byggmaskiner och Coca-Colafabrik.

Dessutom namne i Texas sedan staden Jackson, grundad 1873, raskt bytte namn till Weimar; knappt två tusen invånare (varav drygt tretton procent lever under fattigdomsstrecket), och mest känd för *Kaspers korvar*. Urtyskt så det förslår.

Efter Weimar Thüringens huvudstad Erfurt, en gång Erphesfurt, nämnd första gången 742 i samband med Bonifatius biskopsdöme, Tysklands tredje äldsta universitet – grundat 1392 men stängt av Preussen 1816, och återöppnat 1994.

Martin Luther studerade här, Napoleon intog, sociologen Max Weber föddes i staden 1864, och 1891 förutspådde socialdemokraten och ekonomen Karl Kautsky kapitalismens död i “Erfurtprogrammet”, begränsade skador under andra världskriget, befriad av Patton den tolfte april 1945 och överförd till Sovjet den tredje juli.

Här finns fotbollslaget Rot-Weiss – tidigare Turbine sprunget ur en cricketklubb bildad 1895, och här hölls det

tysk-tyska toppmötet mellan Västtysklands förbundskansler Willy Brandt och DDR:s ministerpresident Willi Stoph 1970, och efter murfallet utvecklade Erfurt en nisch inom elektronik och telekom, varefter en skolmassaker krävde sjutton människors liv i april 2002; idag tvåhundra tusen invånare.

Drar en kort runda, tråcklar mig fram genom obekanta gator, köper en flaska *Korn* i en Rewebutik, gott att ha till kvällarnas skrivande.

Strax söder om Erfurt tronar Arnstadt, omnämnd första gången 704 när hertig Hedan II anlade ett samhälle, vilket gör staden till en av Tysklands tre äldsta orter – de romerska bosättningarna undantagna, kvarnar, textiltillverkning och garverier under medeltiden tillika viktig handelsplats för *Färbewaid* (“tysk indigo”), trä, säd och vin, hemvist för släkten Bach – Johann Sebastian var organist i staden 1703-1707, senare kemi och maskinindustri, glas, gjuterier, trä och tillverkning av handskar, tretusen tvångsarbetare under naziåren, manganfyndigheter, kemisk industri och radio- och televisionsfabriker under DDR-tiden, “födelseplats” för *Thüringer Bratwurst*, idag industricentrum med elektronik, solceller, maskintillverkning, kemi, livsmedel, kristall och logistik; tjugofemtusen invånare.

Dessutom modern idrottshistoria, för här satte Kajsa Bergqvist världsrekord i höjdhopp inomhus för damer 2006, tvåhundraåtta centimeter i en sportanläggning uppkallad efter Ludwig Friedrich Jahn – den tyska gymnastikens fader, och samtida med sin svenske kollega Per Henrik Ling.

Stannar och röker en cigarrett i vägrenen, dricker några klunkar vatten, börjar tänka i termer av Gräfenroda och hotellrum, rättar till hjälmen och startar, och efter två kilometer händer det som inte får ske: motorcykeln dör och blir stående, upprepade startförsök helt utan framgång, känner

desperationen stiga tillsammans med kroppens kortisol från binjurarna, och jag hejdar en trampcyklist som rycker fram sin *handy* – med anglo-amerikanskt uttal och ett av få utländska ord som svalts med hull och hår av den språk-konservativa tyskan – och vi ringer min fru som kontakter försäkringsbolaget, trampcyklisten är pensionerad gruv-arbetare, körde en gång den östtyska motorcykeln EMW – “men nu handlar allt om *fitness*”, vill ha två euro för samtalet sedan han först ringt någon jäkla upplysning och förhört sig om kostnaden, och det blir väntan och bärgare, upp på flaket och transport till Isserstedt, medan kvällen förvandlar det fallande ljuset till svärta.

Bärgarchauffören – en svartmuskig karl som passande nog heter Schwarz – försöker muntra upp mig, berättar att han har en skylt på sitt hus med de obetalbara orden *hier hat Goethe nie geschlafen*; här sov aldrig Goethe.

Och när det stora fordonet dundrar på med cykeln väl förankrad faller regnet, sjunker temperaturen, Schwarz kedjeröker den gamla DDR-cigarretten f6, bjuder frikostigt. Jag har svårt att orientera mig men vi når ett industriområde och grindar öppnas.

- Det tar minst tre veckor att få fatt i reservdelar, säger verkstadsmännen, antyder sönderbrända motstånd, och kör mig grubblande till Hotel Papiermühle i utkanten av Jena.

Och naturligtvis svär jag – värre än historiens alla metaforiska borstbindare, är både ledsen och förbannad.

Slår en signal hem. Får veta att jag borde skaffa en mobiltelefon.

Papiermühle. Ursprungligen kvarn, pappersbruk 1657, logi och ölskänk 1891, tillbyggnader 1905, krog under DDR-tiden, förfall och husockupanter efter *die Wende*, nyöppnat 1996.

Äter middag i hotellmatsalen, fisk och vitt vin, ganska mycket

folk, delegationer från utlandet på biomedicinska tjänsteresor, tar med mig ett glas synnerligen lokal pilsner till rummet efter maten, hotellet har både eget bryggeri och bränneri, något arbete blir det inte, bara nyheterna på TV – fortsatta strider i Libyen, och funderingar inför näraliggande framtid.

Tanken på att avbryta resan och flyga till Kastrup från Leipzig tilltalar mig inte. Alltså bestämmer jag mig för att köpa en ny motorcykel påföljande dag.

EFTER SLAGET vid Seelows höjder mellan den sextonde och nittonde april 1945 låg vägen till Berlin öppen, och den tjugoförsta april kunde generalöverste Nikolai Erastowitj Bersarins stormtrupper befria Marzahn som första ort i den östligaste delen av huvudstaden.

Bersarin var dessutom knutte, utnämndes snabbt till stadskommendant av marskalk Zjukow, fick igång vatten, gas och elektricitet på någon ynka vecka, sammankallade stadens ledande skådespelare och regissörer och beordrade att Berlins teatrar och biografier snarast skulle öppna för att ge folket andlig spis efter år av umbäranden, varpå han körde ihjäl sig på sin motorcykel den sextonde juni.

När Röda Arméns stormtrupper drog in över bron över Wuhle, riktning Marzahn-Hellersdorf, ekade ropet *POBEDA* i luften, ordet betyder "seger", och så heter också den motorcykel som för mig ut ur industriområdet i Isserstedt fredagen den första april vid lunchtid: en svartlackerad amerikansk *Victory* på hundrasex kubiktum, eller sjuttonhundra-trettioen kubikcentimeter med metriskt mått. Och när Det Stora Fosterländska Kriget lagts till handlingarna och Berlin befriats och delats hugfäste Sovjetstaten segerropet *pobeda* och lät det ge namn åt en bil, en bullig sak som tillverkades fram till 1958, och som enligt folk som kan mer om bilar än jag såg ut som en Nash trettiosjua.

Parentes. Verkstadskillarna var ett under av vänlighet, behöll min Harley för att sälja den efter reparation och gav mig en fabriksny maskin på kredit, ordnade tysk registreringsplåt, J-JF 5, och *Zulassungsbescheinigung* hos stadsförvaltningen, tecknade försäkring och gjorde segerfordonet klart för färd; bad inte ens om en bankgaranti eller en kopia av mitt pass. Och ändå motsvarade min kredit efter kommande avsalu en summa på runt sextusenfemhundra euro. Tack Delf, tack Jan!

Delf och Jan. Två fyrtioåriga bröder vars far konstruerade

instrumenten i Jenas planetarium, och fick tillstånd att bo i USA med familjen under fem år. Där *pågarna* fyllde resväskorna med åtråvärda jeans inför återfärden till DDR.

Ny hoj! Direktinsprutning, givetvis direktinsprutning, ingen choke, tvåhundra nittio kilo metall; kanske en tum lägre än min kvarlämnade Harley och utan bönpall. Visst, litet ovant, litet skakigt och med en handritad karta över markavägarna från Isserstedt till Gräfenroda, och färden kan fortsätta. För här och nu gäller blott resan, glömmer den arabiska branden och de stora rubrikerna från Nordafrika och Gulfstater.

- En mycket vacker väg, sa grabbarna på verkstaden, du kommer att njuta. Kör si, kör så, kör precis som vi har ritat. Och ring när du är tillbaka i Sverige, så fixar vi all formalia.

Avsvängningar och avsvängningar, förbi Umpferstedt, avtag till Apolda och Mellingen, och sedan börjar det riktiga bondlandet med smala vägar utan markeringar, traktorer och odalmän på fälten, tvära kurvor, genom byar och vägakors. Och allt är välordnat, betydligt mindre slitet än jag hade väntat mig.

Och Victorymotorcyklarna tillverkas av Polaris Industries i småstaden Medina – ett ortnamn som borde glädja Mullah Omar – i Minnesota sedan drygt tio år, fabrik från femtiotalet med bakgrund i snöscooters, allvarlig konkurrent till Harley, remdrift och sex växlar, V-Twinmotor, företaget på väg att köpa upp klassikern Indian, och min modell som heter Vegas kostar tolv tusenfemhundra dollar i USA, lika många euro i Tyskland, och hundrafemtio tusen i Sverige.

Fyller mitt huvud med funderingar under hjälmen, jävla otur, jävla otur; nynnars tyst på *Bad Moon Rising* – John Fogertys gamla hit med världens mest negativa text. Författad av Eddie Miller, Dub Williams och Robert Yount, en självuppfyllande profetia i imperfektum. *I see trouble on the way*, följt av *I know the end is coming soon*.

Fast samtidigt: min Harley hade rullat nästan tiotusen mil och *shit happens* – och det fanns hyggliga människor efter vägen. Resten får jag reda ut i Sverige, konversera med bank och myndigheter. Bestämmer mig för att glömma gårdagens incident, inte gräma mig över det skedda, hoppa över planerade besök i någon av de städer jag kört igenom.

Men *Bad Moon Rising* dröjer likväl i svunna hörselminnen, måste bero på själva melodin, på fastetsade tonslingor. Fast den text som lämnar mina läppar är den gamla östtyska varianten, den som bassarna alltid skralade kvällen innan de ryckte in i Folkarmén: *Abschied von Wein und geile Frauen, Abschied von Sex und Kokain* – farväl till vin och kåta brudar, farväl till sex och kokain. Något kokain fanns dock inte i Arbetar- och Bondestaten eftersom landet i praktiken var hermetiskt tillslutet, och värnplikten var väl ungefär lika oefterlängtdad som bland unga svenska män på den tiden vi fick välja mellan uniform eller fängelse.

Hård kurva i Buchfart, medeltidsby med idag hundraåttioen invånare, en gång befolkad av troglodyter – en sorts underjordiska väsen sannolikt besläktade med trädgårdstomten, och direkt efter kurvan leder en fyrtiotre meter lång bro från 1613 över floden Ilm, förbi kulturminnesmärkt vattenkvarn, och bron är överbyggd och taklagd med trä, påminner om sina två större och klassiska släktingar i Luzern, för med automatik tanken till *The Bridges of Madison County* (1995) med Clint Eastwood och Meryl Streep i huvudrollerna; samma typ och samma konstruktion, fast måhända ett nummer mindre i Buchfart. Och brofilmen var en finstämd höjdare, kliniskt fri från amerikansk bröl, puerila skämt och överspända biljakter.

Uppförsraka och maklig lunk, börjar sakta känna mig bekväm på hojen, kurvor igen och fler kurvor, växlar ner och krypkör, genom Bad Berka, Stadt Ilm och Ilmenau. Och det är en vacker väg, precis som verkstadskillarna sa, en

riktig hojväg, en riktig glidarväg för tvåhjulingarnas vänner.

Sedan skrattar jag åt det bakomliggande, stannar upp och äter min lunchsmörgås. Det kunde varit etter värre. Men nu rullar jag vidare, stänger av världen bortom närområdet och sitter svårt skuldsatt på en hoj på väg mot det Gräfenroda som fyllde mina dagar när snöstormarna slet över Österlen.

Landet jag genomkorsar är berg, dalar och flod. Och plötsligt står skylten där med svart text på gul botten: Gräfenroda – det första riktiga planerade stoppet på denna östtyska resa. Bromsar ner till stillastående och låter blicken svepa.

Gräfenroda. Namnet kommer av *Graf*, “greve”, och verbet *roden* som betyder “rö(d)ja” och “nyodla” men det heraldiska vapnet skapades först 1993: en grevlig krona över en vattenvåg och en stubbe med rötter; idag tretusen-fyrahundra invånare.

Rekapitulerar läsefrukter från arbetsrummet i Järrestad: orten omnämnd första gången 1290, därefter underställd grevarna av Käfernburg/Schwarzburg 1446-1819, och här bedrevs skogs- och bergsbruk, bröts koppar, silver och bly, framställdes glas under femtonhundratalet, byggdes små smältverk under sextonhundratalet, arbetskraftsutvandring till Amerika under adertonhundratalet, viss industrialisering med trä, glas, keramik och porslin efter 1850, an-slutningsjärnväg Erfurt-Schweinfurt 1884, ingående i hertigdömet Sachsen-Coburg und Gotha 1858-1922; tvångsarbetare från Östeuropa under andra världskriget.

Efter murfallet självdog merparten av fabrikerna men 1991 startade ett företag i plåtbranschen med fyra medarbetare, expanderade och tillverkar numera komponenter till bilindustrin, är med nittiosex anställda och västliga ägare Gräfenrodas största arbetsplats.

Kör ner i lugn by med branta stenlagda gator, och det första ögat noterar är fasaderna med fjällpanel av skiffer och

trä. Sedan når jag familjen Griebels hus och parkerar, familjen som en gång födde den moderna trädgårdstomten.

På den lilla planen på andra sidan gatan köar bybor utanför slaktarbilen för att köpa oxkött till helgen, och bilen kommer från TZG som är Thüringens slaktarsammanslutning, ett *Genossenschaft* som väl närmast kan liknas vid ett kollektiv.

Gartenzwergenmanufaktur und Zwergenmuseum, står det över entréporten in till gården, och på den ljusa fasaden lyser två kolorerade trädgårdstomtar *al fresco*.

Redan när jag – den sjunde januari 2002 – läste om Mullah Omars fantastiska, och av media påhittade, flykt på motorcykel från öknarna i söder och vidare norrut över Hindu Kush i snöstorm bestämde jag mig för att någon gång i framtiden använda den händelsen i en bok, och sedan gick tiden, åren rullade på, och när den illustrerade Carlsson svängde förbi med sin tomte i packväskan i somras föll några av bitarna på plats. Jag började läsa in mig, skissa löst, lät idéer mogna, och när snöovädret bröt loss kring årsskiftet på Österlen och gjorde vägarna oframkomliga fanns en *outline* i huvudet. Jag tänkte på de hårda vintrarna när Bashir och jag körde från Kabul till Mazar-e Sharif, fann uppenbara fysiska likheter mellan skäggig tomte och skäggig mullah, diskuterade med Tord – författaren som skapat litteratursajten *Läs en bok*, letade på nätet, och väntade på våren.

Och nu målgång, terminus. Tomtar att beskåda.

GRÄFENRODA ÄR trädgårdstomteland, och allt började 1856 när Heinrich Dornheim, född i byn 1821, öppnade en verkstad som tillverkade hjorthuvuden och andra prydnader i terrakotta. Han knöt till sig lärlingarna August Heissner och Philipp Griebel (1843-1893), som därefter startade egna små fabriker, 1872 respektive 1874 – inledningsvis med djurfigurer som viktigaste produkt.

Vid den här tiden fanns flera företag i terrakotta- och porslinsbranschen i Gräfenroda, och det var här som “den moderna” hantverksmässigt serietillverkade trädgårdstomten föddes; omkring 1880 hos Heissner, och omkring 1890 hos Griebel.

Trädgårdstomtarna från Gräfenroda hade dock sina förebilder i en äldre tysk tradition, ty redan från omkring 1840 tillverkades prydnadstomtar av lergods på flera platser i landet men då handlade det om enstaka figurer. Och dessförinnan fanns relativt stora tomtestatyer av marmor och sandsten i förnäma barockträdgårdar – som till exempel vid Schloss Mirabell i Salzburg, där Johann Bernhard Fischer von Erlach skulpterade minst ett dussin tomtar 1690-1695 utifrån Jacques Callots raderingar.

Tomtefigurerna växte i popularitet, verksamheten utvecklades, och från adertonhundralets sista år och ett par decennier framåt fanns det bortåt tjugo fabrikanter i Gräfenroda och närliggande orter; jämte ett par i Sachsen, Böhmen och Pommern, där till exempel konsthantverksfabriken Etruria i Neuwedell (idag polska Drawno) annonserade om trädgårdstomtar 1886. Och sedan rullade det på, dock med årslånga produktionsstopp under första världskriget, senare följt av uppköp och samgående. Möjligtvis kan också någon tomtefabrik ha ställt om till militär produktion under andra världskriget; kanske gjort keramiska isolatorer.

1948 förbjöd DDR-myndigheterna tomtefabrikationen.

Heissners företag flyttade då till väst och etablerade sig i Lauterbach i Hessen 1949, medan Griebel och ett par till förändrade produktionen och stannade kvar. Förbudet upphävdes dock eftersom tomteexporten drog in hårdvaluta, och 1972 blev Griebels och en kollegas fabriker *Volkseigene Betriebe*. Och idag är Griebel fortfarande ett familjeföretag sedan fyra generationer – med totemuseum i fastigheten.

Två välrenommerade majolikafabriker, grundade 1841 och 1864, i Böhmen förtjänar också att nämnas: Johann Maresch i Aussig an der Elbe (idag tjeckiska Ústí nad Labem) och Anton Tschinkel – uppköpt av jugendform-givaren Bernard Bloch 1895 – i Eichwald (idag tjeckiska Dubí); båda med tomtetillverkning från omkring 1870 respektive 1890. Dessutom tillverkades små porslinstomtar för inomhusbruk i Gotha och Ohrdruf.

Om detta kan man läsa i boken *Die grosse Welt der Gartenzwerg: Mythen, Herkunft, Traditionen. Ein historischer Rückblick* av samhällsvetaren Etta Bengen (2001).

De klassiska trädgårdstomtarna formades av lera i terrakottateknik men med tiden kom även billigare material som gips, betong och plast att användas. Först ut med att nyttja konstmaterial var Zetzmann&Hofmann som redan 1960 framställde köld- och regntåliga figurer av PVC i Coburg i Bayern, tätt följd av Gustav Liebermann i närbelägna Neustadt. Idag återfinns Zetzmanns fabrik i Österrike, medan Liebermann driver verksamheten vidare i Neustadt – specialiserad på dockor och leksaker. Men även Griebel lär ha tillverkat plasttomtar i början av sjuttioalet.

Trädgårdstomte heter *nain de jardin* på franska och ordet *nain* betyder “dvärg” och “obetydlig person”, fast själv skulle jag hellre – rent språkligt – vilja använda ordsammanställningen

lutin de jardin (ej att förväxla med restaurangen på 15, rue Gît-le-Coeur – “hjärtats vilas gata” – i Paris sjätte arrondissement, metro: Saint-Michel) för den lilla varelsen, eftersom *lutin* refererar till såväl “tomtenisse” som “bråkstake”, och plötsligt minns jag att det förekom en dylik figur i filmen *Le Fabuleux Destin d’Amélie Poulain* (på svenska *Amélie från Montmartre*) från 2001 i regi av Jean-Pierre Jeunet och med Audrey Tautou i huvudrollen, och den filmen gav sannolikt näring till förnyade aktioner från Trädgårdstomtarnas Befrielsefront (FLNJ), som grundades i Frankrike 1997. Varefter Italien fick en systerorganisation kallad MALAG. Och nu kan en ny tomtehysteri vara på väg sedan Kelly Asbury i februari 2011 släppte filmen *Gnomeo&Juliet*, fritt efter Shakespeare.

Jeunet är förresten född samma år som Jim Jarmusch (1953), som bland annat gjorde independentfilmen *Stranger than Paradise* (1984), lågbudget för hundratjugofemtusen dollar, där Eszter Balint – född i Budapest – spelade Eva som kom till New York, och titeln *Stranger than Paradise* kan för övrigt appliceras på mycket, inte minst på det gamla östblock där jag nu befinner mig. Och efter detta stycke krävs – för att alludera på Jarmusch – *Coffee and Cigarettes*; tar en paus i skrivandet.

Några hus från Parisrestaurangen Tomtenissen i Trädgården, nummer nio på samma gata, låg till 1963 det synnerligen enkla och namnlösa härbärke som kom att kallas Beat Hotel, frekvent boplats för Gregory Corso, Peter Orlovsky, Allen Ginsberg, William S. Burroughs och andra namnkunniga i samma krets som Kerouac, och i detta hus skrev Burroughs – släkt med den sedan länge avlidna räkemaskinen – klart *Naked Lunch*, och här arbetade Ginsberg med *Kaddish*. Och namnlösa småhotell – som klarar de statliga normerna – finns det alltså i Paris. Min vän nordafrikanen Bobtaleh äger ett dylikt i ett av de äldsta

husen i Marais, och Ginsberg har jag faktiskt träffat en gång varvid vi under stort vinintag diskuterade hur krig kan inspirera till konstnärligt arbete.

Och à propos Frankrike så skapade Philippe Starck en taburet uppbyggd av trädgårdstomtar 1999, följt av de serietillverkade små tomtetaburettarna Attila och Napoléon som säljs för runt tvåhundra euro styck.

Ordet *nain* är mångtydigt, kan också avse en persisk matta, en kristen ekumenisk sammanslutning i Nordamerika, en traditionell hovdam i Korea fram till 1907, orter i Iran, Israel, Jamaica, Newfoundland, Punjab, Virginia och Australien, är dessutom en fornnordisk dvärg, tre dvärgar hos Tolkien, och ett indiskt *jat*namn; betyder vidare mormor på walesiska – ett språk som till skillnad från svenskan nyttjar ett klassifikatoriskt släktskapsterminologisystem. Och eftersom Afghanistan förekommer frekvent i den här texten bör jag tillägga att Ranjit Singh, sikh och religionstolerant maharaja, var *jat*; nådde dock aldrig Kabul.

En gång körde jag genom den persiska ökenstaden Nain – med en av landets äldsta moskéer, ruinerna av ett sassanidiskt fort, och gigantiska vattencisterner – på väg från Yazd till Teheran, och det var ett par år före imam Khomeinis återkomst.

I Yazd med sina hus av lertegel och de sinnrika underjordiska bevattningssystem som benämns *qanat* brann Zarathustras eld, och utanför staden reste sig Tystnadens Torn där döda parser lades under den stekande solen, och när jag nådde Qum – ibland stavat och uttalat Ghom – sent på eftermiddagen bjöd imamen på kolsyrade läskedrycker i moskén tillägnad Ali ibn Musa Ridas (imam Reza) syster Fatima al-Masumeh som dog här 816, varefter det några timmar senare blev kväll med Sultanvodka och iransk kaviar i huvudstaden.

Parentes. Frid vare med er jämställdhetsförnekande fundamentalister! Ty i den heliga staden Qum – imam Khomeinis säte och religiös metropol – bär det allra heligaste en kvinnas namn.

1847 introducerades trädgårdstomten i England, då Sir Charles Isham lät smycka parken till sitt gods Lamport Hall i Northamptonshire med tjugoen tomter; unika och förmodligen från Nürnberg. Av dessa har en, kallad Lampy, överlevt – försäkrad för en miljon pund, och omkring 1929 startade den före detta varietéartisten Tom Major-Bell – far till premiärminister John Major – landets första trädgårdstomtefabrik.

Engelsmännen kallar sedan nittonhundra-trettio-talet trädgårdstomten *garden gnome*, och även ordet *gnom(e)* är mångtydigt, finns i flera språk. Ursprunget är dubbelt, härleds dels från nylatinets *gnomus* = "jordande", och dels från grekiskans *gnome* = "förnuft/insikt" – för att hos den schweiziske alkemisten Paracelsus (1493-1541) indikera en kortväxt ande kopplad till jordens element och med rötter i animistisk-kabbalistiska föreställningar.

I modern prosa dyker däremot tre betydelser upp: någon sorts ande-dvärg-tomte, en typ av aforism, och ett operativsystem byggt på mjukvara med öppen källkod.

I Paracelsus begreppsvärld finns sannolikt även en referens till den tyska folktrons *kobold*, som är en kollektiv benämning på hus- och naturandar och som därmed kan avse såväl tomte som dvärg eller bergsrå, *kabouter* i Nederländerna, och efter dessa figurer har metallen kobolt fått sitt namn då man trodde att de underjordiska varelserna stulit dyrbara mineraler ur malmådrorna och ersatt dem med en värdelös substans kallad "koboldmetall", för att hämnas på de gruvarbetare som störde deras ro, och även i Sverige levde tron på kobolderna med belägg från bland annat Falu

koppargruva. Ordet “kobold” kommer för övrigt från grekiskans *kobalos* = ”skurk/buse”, blev via latinet *gobelin* i gammalfranskan och *goblin* i engelskan, står i västerländsk folklöre för småvuxna väsen som ställde till med besvär och oreda. Medan irernas *leprechaun* blott sysslade med skomakeri och skämt.

Skämt. I nordisk folktro var tomten gårdens skyddsväsen, en liten vresig jävel med temperament, utfordrad av husbondfolket med gröt för att hålla sig lugn.

Viktor Rydberg diktade högstämt om honom, och Lasse O´Månsson gjorde det enda rätta – spexade till den lille saten på nittonhundrasextiotalet i *Svenska Mad*, och stekt gröt kan vara en delikatess, minns en dylik polenta med gorgonzola en vinter i Norditalien, generöst med grappa i glaset...

De (öst)tyska trädgårdstomtarna hotas sedan ett tjog år av billiga lågpristomtar från Polen, Tjeckien och Kina, och här har framförallt Polen kapat åt sig marknadsandelar.

Det mest talande exemplet kommer från den västpolska staden Nowa Sól med fyrtiotusen invånare, tidigare Neusalz an der Oder – känd sedan femtonhundratalet för sin saltproduktion.

Här tvingades ett par fabriker slå igen till följd av strukturomvandlingen i Östeuropa efter murfallet och kommunistblockets upplösning, varvid åttatusen personer förlorade jobben, och då blev – nästan över natt – plötsligt tomtefabrikation en helt ny nisch i kampen mot arbetslöshet.

Under en handfull år efter 1990 rådde ett veritabelt tomteklondyke i staden med omkring trehundra fabriker, och då kunde män som entreprenören Grzegorz Nowak med sextio anställda exportera fyratusen gipstomtar i veckan – huvudsakligen till gamla Västtyskland. Och betala sina medarbetare ungefär fyra gånger mer än en vanlig polsk

industriarbetare tjänade i månaden.

Det handlade i stor utsträckning om piratkopior men även om innovativt tänkande i form av en obscen flora med figurer som Pervo, Nakenröv och Stinkande Fingret. Plus Elvis, Påven och Jesus.

Samtidigt fick tullen i Tyskland och Belgien problem med omfattande tomtesmuggling.

Boomen har dock avtagit men än idag lär ett fyrtiotal tomtfabriker finnas kvar i Nowa Sól. Dessutom finns tomtföretag i bland annat Drawno, tidigare Neuwedell – beläget sju mil sydost om Szczecin, där man återupptagit traditionen från den gamla Etruriafabriken.

I Tjeckien startade en motsvarande tillverkning omkring 1992, främst koncentrerad till Ústí nad Labem, tidigare Aussig an der Elbe med viss tomtfabrikation för ett sekel sedan, och det måste ha varit genom de trakterna som Carlsson körde när han var på väg till Skåne. Medan kineserna, som vanligtvis gjuter i polyresinmaterial, har förlagt sin produktion till provinsen Fujian och staden Fuzhou; kustnära för att underlätta exporten. Och i Sjöbo tillverkades betongtomtar 1976-2007.

För en kryddig detalj i trädgårdstomtarnas värld svarade konstnären och akademipresidenten Ottmar Hörl i Nürnberg: 2005 skaffade han – som satirobjekt – en Hitlerhälsande förgylld tomt men när han ställde ut den på ett galleri fyra år senare ingrep åklagarmyndigheten, som dock friade honom efter utredning. Stärkt av detta lät Hörl tillverka tolvhundra trettio svarta och tjugo gyllene tomter av konstmaterial – alla trettionio centimeter höga – med utsträckta högerarmar, och installerade dem som “Dans med djävulen” under några oktoberdagar 2009 på torget i Straubing nära München.

Påven drog också sitt strå till stacken då han i augusti

2008 mottog en nittonhövdad delegation från en trädgårdsförening i Hannover och välsignade deras till Rom medförda hundratio centimeter höga trädgårdstomte av *plastics*. Den händelsen väckte dessutom berättigat ont blod i den tyska gayrörelsen, sedan påven något tidigare avskedat en prästman i Hessen för att denne välsignat ett homosexuellt par.

Någon tomte köper jag inte, kan fan inte köra omkring med en sådan på motorcykeln och bli tagen för nollåtta, och dessutom skulle jag nog få bassning om jag kom hem med en bemålad keramikgubbe.

Vår trädgård – tomtefri, tät och djunglifierad – är uteslutande hennes verk, pryds av en skulpterad Ganesh av porös lava och hemförd av henne från Bali, gudomlighet som skyddar författarskap och studier, och som under den kalla årstiden bor i garaget tillsammans med min motorcykel, en lager och ett olivträd som likaså kräver drägligt vinterviste.

Förutom trädgårdstomtarna och deras skapare förknippas Gräfenroda med tre personer. Här föddes och verkade kompositören och organisten Johann Peter Kellner (1705-1772), influerad av Bach, här föddes också motståndsmannen, socialisten, politikern och juridikdoktorn Hermann Louis Brill (1895-1959), och här bodde Artur Dinter (1876-1948) några år under nazitiden.

Dinter var en märklig och helt igenom osympatisk typ: naturvetare, lärare, kapten under första världskriget, bestsellerförfattare, publicist, politiker, teaterman, extremkatolik, rasist, hängiven judehatare och nazist – belönad med medlemsnummer fem i partiet, varefter han föll i onåd; dömd till böter efter kriget för sin verksamhet.

SEN EFTERMIDDAG och jag sitter åter på min Victory, hittar inget hotell i Gräfenroda, fortsätter till Ohrdruf, trehundra sjuttiofem meter över havet och beläget i Thüringer Walds nordspets där Bonifatius började anlägga ett samhälle på sjuhundratalet i samband med klosterbyggen, och orten växte till stad med jordbruk, ylleväveri, trähantering och kvarnar, och sedan följde metallhyttor och pappersbruk, varefter man 1837 startade en fabrik som tillverkade madrasser, porslin, leksaker, knappar, läderartiklar och instrument av glas. Och här bodde Johann Sebastian Bach i fem år, och här anlades 1871 ett militärt övningsfält som fortfarande används, och här fanns en filial till koncentrationslägret Buchenwald, och efter kriget restes minnesmärken över mer än femtusen dödade sovjetiska och jugoslaviska fångar, och när tjugohundratalet var ett par år gammalt etablerade sig den västliga skorpfabrikanten Brandt och det likaså västliga chokladföretaget Storck i staden – förmodligen lockade av den låga lönenivån i förbundsrepublikens östra del, billig tomtmark och mängder av tomma industrifastigheter.

Kör in i Ohrdruf från stora vägen efter Aralmacken där jag tankat och köpt en Coke, prydligt och skäligen välhållet och med idag knappt sextusen invånare, letar mig fram till torget, och där står Roland med förgyllt svärd och minner om första världskriget, *Der Not u. Sorge zur Wehr Der Stadt Ohrdruf zur Ehr'* men något hotell hittar jag inte, Goldener Anker på parad vid Marktplatz har blivit sparbank, *Kreis-sparkasse* med den gamla hotellskylten kvar över hela fasaden, var säkert flott en gång, och Thüringer Hof är närmast en ruin, tillbommad och sluten.

Uppgiven, uppgiven, *alter Kumpel*, ryttaren på segermaskinen vill ha säng, mat och dryck, kryssar i smågator men finner inget, och så plötsligt när jag står där i mina svordomar kommer Heinz och Brigitte spatserandes, ett par

i sextioårsåldern och jag säger som det är, och Brigitte plockar fram sin *handy* och ringer till väninnan Steffi, *die Frau Krieger*, och hon har naturligtvis ett hotell, säger via Brigitte att hon kör dit och möter mig i porten.

- Det är svårt att hitta, säger Heinz och promenerar bredvid mig när jag kryper genom staden på ettan.

Hotellet är visserligen tillfälligt stängt i väntan på påsken men det är klart att du ska ha ett rum, *du* inte *Sie*, och när vi kommer fram sitter Steffi redan i sin bil utanför, ler glatt och säger att cykeln kan vi låsa in på gården, inga problem, och hennes hotell heter Schusterbrunnen, ligger på Goethestrasse, tar en femtiolapp för logi med frukost.

- *In Ordnung*, och snörar av min röda väska medan hon låser porten med ett rejält hänglås, packväskorna får hänga kvar över natten.

Vi ordnar formalia och jag får nycklarna, blir rekommenderad att äta middag på Köhlers värdshus på Haberlandstrasse, *vielen Dank, vielen Dank*, och *bitte* ge mig ett litet glas *Korn*, och snapsen smäller i magen, låter en stråle av värme fortplanta sig genom kroppen.

Noterar en liten antidrogdekal på fönstret ut mot gatan, och droger har blivit ett problem efter återföreningen, var okända i DDR. Tänker på ett samtal jag hade med en inbiten kommunist förra året, ett före detta lägre befäl i Folkarmén: om en mur är det enda som kan stoppa knark och horor borde vi bygga en ny; fast dubbelt så hög.

Rummet, stor takterrass, och jag sköljer av mig, drar på mig ett par jeans och går till Köhlers, hungrig och sugen på tidig *Abendessen* men värdshuset är abonnerat av ett sällskap, fast det ligger en *Kneipe* på andra sidan gatan, Bitburgerskylt och anonym vit plåtdörr från gården, och det är ett riktigt drickeri, heter NO NAME, och när ett drickeri heter NO NAME så vet man att det är ett knutteställe, och inne i halvmörker och tobaksdimmor sitter det lokala gänget

Järnryttarna och super, dom är *Kuttenträger*, alltså en ryggmärkesklubb, tunga silverkedjor och dödsallar, det blir *high-five* och kramar, och sedan bjuds jag på sprit, medan tjejen i baren – en hårdrockstatuerad jeansbrud med kemiskt svart hår – fixar en hönsragu med bröd för treochfemtio, slår upp ett glas Dornfelder till det facila priset av enoch-trettio.

Knuttarna drar vidare till bikerfest, jag avböjer ett erbjudande om att haka på, de har fyllechaffis med sig, och efter maten kommer jag i samspråk med ett par jobbare, dom är yngre än jag men ser äldre ut, slitna män med ansikten och kroppar präglade av tungt arbete.

- Har du lust att dela en öl med mig? undrar mannen som sitter närmast när jag avslutat mitt rödvin, och när jag frågar vad han menar svarar han att han inte har så mycket pengar, att det vore fint om vi kunde halvera en flaska; till innehåll och kostnad.

Jag skakar på huvudet, säger att jag gärna bjuder på en pilsner men han slår ifrån sig, påpekar med eftertryck att det är under hans värdighet att tigga dricka på krogen, och han använder faktiskt ordet "värdighet" – *würde*.

- Min vän, svarar jag, din ärlighet revanscherar dig, jag insisterar på att få bjuda dig på en öl.

Anar nästan en tår i hans öga, och den hårdrockstatuerade unga kvinnan i baren skrattar när jag ber henne om ortens bästa pilsnerdricka, och sedan kommer två buteljer upp på disken, och drycken heter Zwerger Bräu, liggande trädgårdstomte på etiketten, bryggt i Strassfurt där man också tillverkar pottaska, och *nach traditioneller Rezeptus zauberhaft*.

Trädgårdstomteöl, oh du milde Jesus!

Slut på tändstickor och jag får ett plån, tänder en cigarrett till ölen, en cigarrett som omväxling och för att det harmonierar bättre med miljön, cigarr och bardisk är inte rätt

kombination, ty cigarren kräver ro och möjlighet att försjunka i egna tankar.

De andra jobbarna skålar med mig och min nyfunne vän, en dricker blekrött jordgubbsvin, en håller sig till pilsner, det är fortfarande tidig kväll och alla har arbetskläderna på, kommer direkt från jobben, murbruksfläckar och färgfläckar vittnar om den bakomliggande dagen, och så kryper en historia fram, en historia om utsugning och dåliga villkor. Ty de är alla – målare och fasadputsare – anställda av ett par bemanningsföretag, och får enbart betalt för faktiskt arbetade timmar.

- Vi tjänar åtta euro i timmen och nu vill dom sänka det till sex, annars tar dom in polacker som dom kan få för en femma.

Utlärda fackarbetare, skolade i yrkesskolor under DDR-tiden och en gång med fasta, trygga anställningar. Nu gäller djungelns lag.

En yngre man dyker upp, ombytt och litet uppklädd inför kvällen, och han berättar att han arbetar som lastare vid ett logistikföretag, är anställd, och kan under goda månader med mycket övertid komma upp i tretton-fjortonhundra euro brutto.

Jag säger att jag läst någonstans att snittinkomsten för arbetare är tvåusen och möts av raa skratt.

- Tolvhundra, svarar mannen jag just bjudit på en öl, om jag har tur blir det tolvhundra.

- Vi är slavar, konstaterar fasadputsaren bittert, i den demokratiska republiken fanns det inga slavar, vi hade alla jobb och mänsklig värdighet – “värdighet”, återigen detta ord. Dessutom har arbetsmoralen sjunkit efter *die Wende*, fortsätter han, vi som var med tidigare försökte alltid göra vårt bästa och vi maskade inte men idag är det annorlunda.

Det hugger litet i bröstet när hör deras berättelser, minns hur Alfred Döblin lade sin evigt aktuella livsfråga i Franz

Biberkopfs mun, Franz Biberkopf – den nyss frigivne före detta transportarbetaren, vars vandring genom den tyska huvudstaden på nittonhundratjugotalet blev den nyskapande romanen *Berlin Alexanderplatz* (1929): hur ska den lille mannen kunna leva ett anständigt liv när hela samhället är ohederligt?

Jag är väl inte direkt ostadig när jag lämnar NO NAME men känner försvisso av konsumtionen, och det är inte min avsikt att somna nykter, behöver här och nu det lätta ruset för att kunna varva ner efter motorcykeläventyret. Förtränga missöde och bärgningsbil.

Passerar en telefonkiosk på väg till hotellet, en euro i springan och metalliskt klonk, gott att höra hennes röst, utbyta älskligheter.

AVSPARKEDE STÖVLAR, strumpor som doftar, och tomtekväll på rummet, anteckningsbok och svart spritpenna, brännvinsflaskan jag köpte i Erfurt, slår upp ett halvt glas och smuttar, driver resterna av vägen ur kroppen, drycken bränner, tänder en *cerut*, varvar ner, planar ut, packar upp manuskriptet, börjar fästa intryck och tankar på papper.

Che Guevara – den skäggige revolutionären som senare blev ikon och t-shirttryck – körde också omkring på motorcykel, en Norton femhundra kubik kallad *La Poderosa* (Den Kraftfulle), med ett manuskript under arbete i bagaget, startade i Buenos Aires i januari 1952, genom Argentina till Chile och upp längs västkusten via Peru och Colombia till Venezuela, antecknade hela tiden, en resa som tog ett halvt år och som senare – posthumt – blev *Motorcykeldagböckerna* (flera utgåvor och något varierande titlar), där *Easy Rider meets Das Kapital* som det stod i *The Times* när boken publicerades i England 1995. Medan *Guardian* konstaterade att *Marxists just wanna have fun*.

Litet Kerouac och Cassady. Kåt på vin, kvinnor och äventyr; men med rött patos.

Tomtar. Har sett en herrans massa tomtar idag, överallt tomtar, hela hus fyllda med tomtar, och i Trusetal i grann-distriktet Schmalkalden-Meiningen finns sedan 1996 en hel jäkla temapark med tusentals gnomer men där gick gränsen. Dricker glaset i botten med en frustning, känner spriten.

Sädesbrännvin. När jag arbetade i Heidelberg i mitten på sjuttio-talet brukade jag förresten köpa en *Korn* som hette *Breslauer Rathaus*, mörkblå etikett med silvrig text och Johnnie Walkerlik fyrkantig flaska, och ett spritnamn av den typen skulle inte fungera i Sverige, herregud och goddag på krogen, vänligen giv mig en sexa *Kommunalkontoret i Årjäng* till sillen.

- Arbete, säger jag högt och håller upp ett par centiliter,

fyller på med colan från macken, brännvin och Coke, en riktig raggargrogg; passar till jeans och skinnpaj.

Vätska, behöver alltid rikligt med vätska när jag skriver – mineralvatten, te (stora baljor), eller alkohol (gärna kraftigt utspädd som nu) – och till vätskan tobak, siamesiska tvillingar, symbios, och så har det alltid varit.

Te, hemma dricker jag vanligtvis *al-wazah*, lankesiska blad för export till den muslimska världen och som jag köper för trettio danska kronor per halv kilo hos en afghan i Köpenhamn, röd kartong med stiliserad svan, sticker ibland emellan med Yunnan, Irish Breakfast eller grönt, gärna Friesenmischung med kandisocker i Tyskland men aldrig Earl Grey.

Men nu alkohol, på väg mot upprymdhet. Och tankarna flyger.

Mendeleev, kemisten som utarbetade riksnormen för rysk vodka, påminner med sitt stora skägg om en trädgårdstomte – precis som Mullah Omar, Khomeini, otaliga andra fundamentalister, rebellhövdingar och imamer, liksom också det ortodoxa prästerskapet. Jämte Carducci, Fröding – titta bara på Richard Berghs porträtt från 1909, Kropotkin, Rasputin, Marx och Engels; plus en och annan äldre Harleyknutte och rockbandet ZZ Top. Och naturligtvis Doku Omarov, den muslimske tjetjenen som sprängde Domodedovoflygplatsen i vintras.

Omarov, förryskad namnform av Omar, och plötsligt dyker herr Omar upp i tankeflödet, den fezprydda gentlemanen i Ture Sventons värld, det är oundvikligt, måste bero på spriten, tar en klunk till, funderingarna flyger, hamnar i Zürich, sluter ögonen.

Fez och tomteluva. Framför mig dansar män i huvudbonader på Spiegelgasse, Mevlana och *pågarna* från Konya i en triadisk balett dirigerade av Oskar Schlemmer och anförda av Hugo Ball i lustig hatt, för stunden transformerad till magisk

biskop – en kristen ayatollah; dock slätrakad.

Hugo Ball och dadaisterna, jag har skrivit om dem i *Rekonstruktionen av en roman* och *Lenin är en skruvkork*, proklamerade att “var man är sin egen fotboll”, det var visst i Berlin 1919, i tillfällighetstidningen *Jedermann sein eigener Fussball*, och jag fascineras av kretsen kring Cabaret Voltaire – liksom av Åke Hodell, utbrister i samma anda att **ALLA ISLAMISTER ÄR TRÄDGÅRDSTOMTAR!**

Mao utbrast också, inför politbyrå 1958 vill jag minnas, slog fast att “alla reaktionärer är papperstigrar”, fast den kinesiske massmördaren och rorsmannen kom inte på den numera klassiska exklamationen själv, plankade och populariserade uttrycket *zhi laohu* som han snappat upp från verket *Berättelser från träskmarkerna* – nedtecknade på trettonhundratalet, varefter hans samtida ätteläggar förde kopieringstraditionen vidare med fejkade Rolexklockor och fejkade Canada Goosejackor.

Mullah Omar är dock ingen papperstiger, eftersom han har den bokstavstroga stupiditeten bakom sig och sina gärningar; alltså en ond tomt. Och Mullah Omar kommer hela tiden tillbaka; precis som den finske sångaren och författaren M. A. Numminens berömda gummiboll i den knasiga visan från 1977.

Mao och Mullah Omar. Här finns en prestationernas likhet. Den afghanske fundamentalisten genomförde historiens mest fantastiska motorcykelritt i snöstorm och kyla, medan kinesen var en dängare på att simma, lär 1966 – vid sjuttiofem års ålder – ha klarat femton kilometer på sextiofem minuter!

Trädgårdstomten som rondelldekoration! I det växande ruset tusen rondeller, plåtfiskar och nät i Hudiksvall, symboler med anknytning till fiskerinäringen i Simrishamn, elegant strandråg i glas och blank metall i Kristianstad, avsomnade rondellhundar litet varstans i Sverige, och 2005 var det någon som placerade hundra stulna trädgårdstomtar invid

motorvägen utanför Lyon, och kort därefter hittade fransk polis likaså hundra trädgårdstomar i en park nära Nantes.

Rondellen vid infarten till Kuching i Sarawak på Borneo pryds däremot av en katt, världens första rondellkatt, kolossalformat, fanns där redan på nittonhundraåttiotalet.

Fingrar på tändsticksplånet från baren, reklamstickor för Lucky Strike, och Lucky Strike marknadsför sig hårt i Tyskland som "cigarretten utan tillsatser" men när jag läser tobaksjättens slogan begriper jag ingenting, för tvärs över plånet står det att "Luckies utan tillsatser är som en trädgård utan trädgårdstomar", och jag grunnar länge på denna märkliga upplysning.

Gurglar i mig mer grogg, tänder en ny *cerut*, och finner så den största av sanningar: trädgårdstomten är inte revolutionär, står ej för förändring, bevarar det statiska; är värdekonservativ. Som en svensk moderat.

Känner att jag behöver ett stort glas vatten.

Del tre: det sorbiska hörnet

DEN TREDJE TREDJEDELEN tar sin början, ut på stora vägen igen, A 4/E 40 rakt österut, passerar avfarterna till Erfurt, Weimar och Jena, ler åt de bekanta skyltarna från igår och i förrgår, blek sval sol och litet vind, morgon och torr i munnen, nygjord lunchmacka i den ena packväskan.

Blåser förbi Gera vid Weisse Elster, nämnd första gången 995, stadsrättigheter 1237, underställd furstendömet Reuss från medeltid till 1918, stor järnvägsknut och textilindustri från mitten av adertonhundratalet vilket gjorde staden till en av landets rikaste, novemberrevolutionen 1918 födde Folkstaten som varade till första maj 1920, delvis bombad 1945, DDR-tidens industrier – textil, maskintillverkning, elektronik och Zeissoptik – i huvudsak nedlagda efter 1990, dessutom urangruvor i Ronneburg strax öster om staden fram till 1990, minskande befolkning efter murfallet – idag hundratusen invånare; optik, elektro- och maskinindustri, samt margarinfabrik.

Taxar in på macken Eichelborn Süd, svårt sugen på kaffe, parkerar, köper en mugg och en Milky Way.

Milky Way, alltid en Milky Way på någon mack efter vägen – vanligtvis till det förmiddagskaffe jag brukar inta vid halvtio-tiotiden tillsammans med dagens första *cerut*, hemmavid som borta, fast hemmavid är chokladbiten ett kex, dricker bara kaffe en gång om dagen utom när jag är ute och kör för då blir det en eftermiddagsmugg också, behöver skärpa sinnet och få en kaffeinkick efter sju åtta timmar på väg, särskilt om jag ska köra fyra timmar till. Tycker om att sitta på hojen i långa skov, nittio hundra mil är ingen ovanlighet

om det inte regnar, vill komma fram snabbt, nå målet för att senare kunna varva ner, klippa de långa transportsträckorna så hastigt som möjligt och därefter småköra i ankomstens grannskap.

Milky Way. Jag fastnade för detta godis, fött i Minneapolis 1923, långt innan det kom till Sverige, två bitar i förpackningen, nittioåtta kcal, inga konstgjorda färgämnen, smakämnen eller konserveringsmedel utan bara socker, glukossirap, fettfattigt mjölkpulver, kakaosmör, solrosolja, kakaomassa, mjölkfett, laktos, vasslepulver, kornmaltextrakt, salt, emulgeringsmedel, vegetabiliskt fett, äggvitpulver, hydrolyserat mjölkprotein och naturligt vaniljextrakt; samt spår av jordnöt, hasselnöt och mandel.

Dubbelbiten tillverkas av engelska Mars, och den godsaken hette Japp när jag var barn och introducerades av Marabou i Sverige 1947, varefter Marabou senare köptes upp av amerikanska Kraft 1993, och det var också Kraft som en gång köpte Knud W. Jensens fars mejerier, så att Knud kunde etablera konstmuseet Louisiana.

Morfar var *chocolatier*, skapade konst av choklad och marsipan, skulpterade praliner för hand, gjöt tomtar i tennform till jul, smakerna och råvarorna sitter i generna, minns att han alltid sade att “mycket handlade om kakao innehåll”, och det var i en tid när det inte var allmänt känt i Sverige att det fanns choklad med olika halter av just kakao, ej heller att det fanns en hel flora av kakaosorter från ett flertal länder, en tid när allt blott var *Mmm, Marabou Mjölkchoklad*. Men å andra sidan tillhandahöll matbutikerna varken aubergine, pasta eller olivolja – det senare såldes blott på apotek; som laxermedel.

Slår mig ner på en bänk, förtär och röker, tar fram anteckningsblocket och börjar skriva, orden flyter ur pennan, associationer varvas med hågkomster och med det pågående, läsefrukter tränger upp, fri tankeflykt, risken för upprepningar från tidigare böcker finns där men att medvetet välja bort

skapar ett mentalt hinder, eftersom det handlar om att nedteckna ett flöde.

Och kaffet smakar kaffe, mackarnas automater har blivit väsentligt bättre under det gångna decenniet, inget garvsyrelut längre, alltid nybryggt. Medan teet fortfarande är påse i varmvatten.

Några minuter öster om Eichelborn kommer jag in i Sachsen, viden blommar som första tecken på vår och lövsprickning, hundratusentals små ulliga *Weidenkätzchen*, gröna mistelbollar i träden – lika parasitära som svenska skattefiffelare, och de bruna kulturskyltarna efter vägen berättar om krukmakarstaden Waldenburg och om skriftställaren Karl May (1842-1912), som efter en karriär som bedragare, tjuv och tukthusfånge skrev reseskildringar och indianböcker, besökte Orienten och USA, och blev en av Tysklands mest lästa och mest produktiva trivialförfattare, hans texter tillhörde Hitlers absoluta favoritlektyr och blev senare förbjudna i DDR som borgerligt dekadenta och politiskt inkorrekta, medan Västtyskland hedrade honom med ett frimärke.

Under en imponerande vägbro i någon sorts rundbågestil, och sedan kommer Chemnitz, solen har börjat gassa på allvar och det är en riktig vårdag, en sådan som jag längtade efter när snövintern härjade på Österlen.

Trafiken tätnar, Chemnitz, från ett sorbiskt ord som betyder “stenig bäck”, grundad på elvahundratalet, textil och handel under medeltiden, tekniskt universitet 1836, senare industristad med bilfabriker, maskintillverkning och oljeraffinaderier, svårt bombad 1945, Karl-Marx-Stadt 1953-1990, återbyte till det gamla namnet efter en folkomröstning då sjuttiosex procent ville slopa anknytningen till lärofadern. Och glömma de ord ministerpresident Otto Grotewohl en gång yttrade: *Die Menschen, die hier wohnen, schauen nicht rückwärts, sondern sie schauen vorwärts auf eine neue und bessere Zukunft. Sie schauen auf den Sozialismus. Sie*

schauen mit Liebe und Verehrung auf den Begründer der sozialistischen Lehre, auf den größten Sohn des deutschen Volkes, auf Karl Marx. Ich erfülle darum hiermit den Beschluss der Regierung. Ich vollziehe den feierlichen Akt der Umbenennung dieser Stadt und erkläre: Von nun an trägt diese Stadt den stolzen und verpflichtenden Namen Karl-Marx-Stadt.

Chemnitz. Här föddes författarpseudonymen Stefan Heym som Helmut Flieg (1913-2001) av judisk börd, flyktad till USA via Tjeckoslovakien 1933, deltog vid landstigningen i Normandie 1944, inflyttad till DDR 1953 – firad, tolererad och i partiell onåd.

Idag stad med tvåhundrafyrtiotretusen invånare; näringar koncentrerade till bilar, maskiner och spetsteknologi.

Motorvägen är bred och lättkörd, inbjuder till höga hastigheter, möter för ovanlighetens skull en motorcykel, en vrålande japan, och vi saluterar varandra. En väldig bro, färdigställd 1997, spänner över dalen nedanför, avtag till Siebenlehn där Amalie Dietrich föddes och senare samlade kryddor till sin sötbittra snaps, innan hon for till Australien och jagade urinvånare, bergsbruk på tusentalet, och längre fram i tiden känt för sina bagare, skomakare och småhantverkare.

Markgreven rider över stadens vapen, ser ut som en trädgårdstomte med röd narrkåpa.

Stannar till på Aralmacken Dresdner Tor i Wilsdruff, tankar och köper en mugg te, äter den ostsmörgås jag gjorde vid frukosten på hotellet, och Wilsdruff är en radby från tolvhundratalet som senare blev stad, ligger vid Wilde Sau, "vildsvinet", som både är en biflod till Elbe och en tysk luftkrigsstrategi som tillämpades mot britererna under andra världskriget, och mackens ägare heter Thomas Soldat, stackars sate och i Tyskland av alla länder, har alltid skytt

militärer och vapen, hade nog bytt namn om jag hetat något liknande.

Parentes. Första gången jag var i Afghanistan och sa att jag kom från *suidan*, Sverige, replikerade många farbröder i bazaarerna *primus* (efter Primusköket som uppfanns på adertonhundraåttiotalet av F W Lindqvist), för att visa att de kunde placera Svearnas Land på kartan.

Volvo var ingen realitet i tredje världen på den tiden men vatten och mat hade de alla kokat, och i Kabul fanns det en hel bakgård med högar av uttjänta Primuskök nere vid floden; somt lagades, mässing och annat återvanns.

Femton tjugo år senare, när farbrödernas söner blivit män, var inte Sverige längre identiskt med det nyttiga köket utan med Bofors och granatgeväret *kalgostaf*; till vilket dåvarande kronprinsen glatt lånat sitt namn. I kraft av sin tomhet.

Då hade socialdemokraterna med hjälp av självutnämnda vapenlobbyister som Palme och senare Persson fört in det fredliga isbjörnslandet på krigens arena, varefter man bestyckade sina JAS 39 Gripen med förödande tyska klusterbomber och började tillverka flechettegranater som rymmer tusentals sylvassa metallpilar; de senare för export till Bush och hans efterträdare fredspristagaren Obama. Vapen vars enda uppgift är att döda och skada så många civila som möjligt; enkannerligen muslimer.

Pratar med en tradarchaufför från trakten, han är klädd i stentvättade östtyska jeans från den sedan länge nedlagda Rewatexfabriken – Honeckers svar på Levi´s, vill titta på hojen, jakar när jag frågar om han körde lastbil även under DDR-tiden.

- Utomlands?

Han skakar på huvudet, berättar att de chaufförer som gick med gods västerut måste vara mångåriga medlemmar i det socialistiska enhetspartiet.

Sexfilig motorväg mot Dresden, omnämnd som Luppurdum omkring 116, därefter Drjezdany med slaviska stammar – ”skogsfolk vid floden”, säte för markgrevarna av Meissen, och från 1485 under sachsiska hertigar, framväxande kulturcentrum under August den Starke, arkitektoniskt juvelskrin, erövrade av preussarna och återtaget av sachsarna, huvudstad i kungadömet Sachsen 1806-1918, tekniskt universitet grundat 1828, betydande bank- och industristad med tillverkning av bilar, livsmedel, farmaka, kameror och cigaretter, terrorbombad och eldstormad av de allierade den trettionde februari 1945, vilket än idag räknas som ett av de grövsta brotten mot mänskligheten under nittonhundratalet; dödstalet anges av olika forskare till mellan trettiotusen och tvåhundra tusen.

Om detta handlar Kurt Vonneguts roman *Slaughterhouse-Five*, bränd på bokbål av amerikanska ”patrioter” när den kom ut 1969. Fast så mycket mer kan man inte vänta av ett land som i mars 2011 fick sitt första officiella delstats-vapen, när de präktiga fundamentalisterna i Utah bestämde att statens heraldiska symbol ska vara en browning.

Och här i Dresden var Putin KGB-boss 1985-1990, och Putin stavas Poutine på franska eftersom uttalet annars skulle ligga synnerligen nära ordet *putain* som betyder ”hora”, ekonomisk nedgång efter murfallet följt av återhämtning, halvledare, farmaka och elektroindustri, hemmaplan för fotbollsklubben Dynamo grundad 1953, upptagen på UNESCO:s världsarvslista 2004 men fråntagen denna status 2009, sedan stadsbilden förfulats med en motorvägsbro. Idag drygt en halv miljon invånare, har sin namne i Tennessee, New York, Ohio och Kansas.

I de trafikapparater som följer och omger staden kommer gaffeln till E 55 söderut mot Tjeckien, och ett par mil härifrån börjar Stora Ludervägen.

Det var här som den illustrerade knutten Carlsson kom

med en trädgårdstomte i bagaget, och att han föredrog en tomte framför de pittjagande damerna var ett förnuftigt val. Annars kunde han ha blivit biten i organet precis som Nelson blev i Italien, sjölorden alltså och inte den Nelson som enligt alla svenska dagstidningar och etermedia i januari 1997 “sörjdes av en hel värld”, trots att nittionio procent av jordens befolkning aldrig ens hört talas om den hjärnskadade noshörningsungen i Kolmården, och när jag såg och hörde dessa rubriker trodde jag först att det var Nelson Mandela som avlidit – mannen som tillsammans med Yasser Arafat och Haile Mariam Mengistu hyllade Deng Xiao Ping, för att han låtit slakta tusentals unga fredliga demonstranter på Himmelska Fridens Torg.

En hel värld sörjde Nelson: Så mycket för medias förmåga att hantera språkets valörer, och den ende person jag känner som blivit biten i snoken var en svensk entomolog på besök i Luanda, och han blev så illa därän att han tvangs avbryta sitt forskningsprojekt.

Den största pitt jag för övrigt någonsin sett stod i tamburen hos min danske vän – han som fick ett julkort av Bibalo och som kände Henry Miller – och det var en antik uppstoppad valpenis, konservatorsarbete från Norge, på vars spets dansken brukade placera den lilla filthatt han daglig-dags bar utomhus.

Någon sväng söderut blir det inte, de hårdspacklade öststatskvinnorna i vägrenen intresserar mig inte ens antropologiskt, är lika beklämmande som det papistiska gubbaprojektet EU:s generösa hållning till förnedrande prostitution.

Rullar vidare mot öster, och så en kulturskylt som säger Kamenz och Lessing, Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781), dramatiker och kanske upplysningstidens främste företrädare i Tyskland, och Kamenz – “liten ort vid sten” – uppstod som en borg under tolvhundratalet, beskyddade

den viktiga handelsvägen Via Regia, var säte för DDR:s flyg-officersutbildning, och sedan kommer Radeberg, befolkat av bönder på tolvhundratalet, stadsrättigheter 1412, silvergruvor och salpeterfabrikation, en klassisk ljus pilsner sedan 1872 (idag uppköpt av västliga Dr Oetker med bakgrund i pulverpuddingar och pulversåser), dessutom tillverkning av TV-apparater och räknemaskiner under DDR-tiden.

Kör om en liten ljusblå Trabant, det finns fortfarande *Trabis* kvar i vanlig trafik, de flesta i kördugligt skick har dock köpts upp av samlare, nostalgiker och företagare, min vän pensionatsägaren Oscar – granne med den hundnamns-tatuerade pizzaturken i Prenzlauer Berg – har till exempel ett par stycken, och de är dekorerade med reklam för hans verksamhet, och efter omkörningen blir skyltarna utmed vägen tvåspråkiga, markerar att här börjar sorbiskt land.

SORBISKT LAND! Det var Alvar Alsterdal (1926-1991) – lärd och självlärd skribent, kulturpersonlighet, ambassadråd i Bonn och hängiven socialdemokrat som kände Tage Erlander, Willy Brandt och Bruno Kreisky – som först väckte mitt intresse för sorberna, och namnet Alvar kommer från “alf” och “krigare”, där alfen var ett övernaturligt väsen i nordisk mytologi – etymologiskt besläktad med älvan, och den siste december 2008 fanns det sextusenniohundra-trettiosex personer i Sverige som hette Alvar, medan namnet Alf vid samma tidpunkt bars av tjugofemtusentvåhundra-trettiosju.

Alltnog så satt Alvar och jag på ett matställe i Malmö, det var en höstkväll 1981, och det var två dagar innan den ständige sekreteraren offentliggjorde att Elias Canetti skulle få Nobelpriset i litteratur, vilket Alvar glatt kunde meddela i förtid, sedan någon i Svenska Akademien – förmodligen Johannes Edfelt – hade läckt.

På den tiden var den sorbiska enklaven i sydöstra DDR – och enkannerligen staden Bautzen – mer eller mindre stängd för privata resenärer från den kapitalistiska världen av huvudsakligen politisk-militära skäl men Alvar hade varit där i något officiellt, och förmodligen kulturellt, sammanhang.

Hans berättelser om hörnet mot Polen och Tjeckoslovakien slog rot, väckte nyfikenhet, och jag lovade mig redan då att jag någon gång skulle försöka åka dit, tänkte ofta på det åren efter murfallet men sköt det hela tiden på framtiden, lät det sjunka på önskelistan eftersom andra platser i det öppnade Östeuropa konkurrerade. Förvisso kunde jag valt en omväg när jag körde till Bratislava men då hade det blivit en annan resa, och sorbernas land förblev obesökt fram till nu.

Sorber, tidigare kallade vender, västslaver inflyttade på femhundralet till regionen Oder-Saale-Elbe, nedträngda till Lausitz i början av tolvhundralet, skiftande överhögheter,

förtyskningsprocess inledd mot slutet av sjuttonhundratalet, svårt drabbade av industrialismen i sent adertonhundratalet då bondbyar förvandlades till brunkolsbrott – “den gode guden har skänkt oss Lausitz och djävulen har grävt ner kol där”. Nazisterna försökte utplåna det sorbiska kulturarvet, varefter sorberna – av propagandaskäl – blev skyddad minoritet i DDR; idag sextiotusen personer med två tungor: i norr kring protestantiska Cottbus talas lågsorbiska, och i syd kring katolska Bautzen högsorbiska.

Skyltad avfart från motorvägen, väg 96, Grosse Kreisstadt Bautzen, svart text på gul botten, Budyšin på sorbiska – sannolikt från ett ord som betyder “gränsplats” eller “stugbebyggelse”, och väg 96 blir snart stadsgatan Schliebenstrasse eller Schliebenowa dróha med stora, kompakta och fint hållna *Mietkasernen* från sent adertonhundratalet, ungefär som i Prenzlauer Berg, milt putsade fasader, allt ansiktslyft efter murfallet.

Kör upp hojen på trottoaren, ställer mig vid en liten blomsterhandel, av med hjälmen, några klunkar vatten och fram med kameran, tvärs över gatan ett inköpscentrum med stor och litet ovårdad parkering, och bakom dessa sentida mammonitiska tempel reser sig stadens skyline, ser vattentorn, katedral och borgen Ortenburg – med rötter i niohundratalet – i ett dis av stigande värme. Och i Ortenburg satt rövarhövdingen Johannes Karasek, kallad Prag-Hasse, inspärrad 1800-1803, en möbelsnickare och styckare som efter att ha deserterat från den österrikiska hären anslöt sig till banditen Palme och hans gäng, och som efter Palmes död blev gruppens ledare.

Bautzen, och ännu ett terminus på denna resa. Stad vid Spree, nämnd första gången i skrift 1002, belägrad av svenskarna och bränd 1634, ånyo bränd 1709, Napoleonkrig och stort fältslag 1813, skolobservatorium från 1872,

administrativt säte, diversifierad handel och hantverksmässig småföretagsamhet, vid denna tid begränsad industrialisering som dock expanderade under de följande decennierna.

Kör in i staden, belägen i en sänka på ömse sidor om floden, krympande befolkning efter murfallet och idag fyrtioentusen invånare, den tusenåriga borgen massiv vid vattnet, *Altstadt* med mur och torn, torget med rådhus och barockbebyggelse, kyrkor, Sovjetbetong och nybyggen, och alla de tvåspråkiga skyltarna, inte bara gator och platser utan också affärer, näringsställen och institutioner, och i bokhandeln finns böcker och tidningar tryckta på sorbiska.

Slår mig ner på en servering, trång stenlagd gata, beställer en lokal öl och får en mörk Bautzener Kupfer från Bautzener Brauerei som efter mångårigt stillastående återupptog produktionen 1997, kraftig och kryddig, drygt fem procent alkohol, mättar och kräver en *cerut*.

Det finns städer som förknippas, som Gränna och polkagrisen, och för tyskar som inte är purunga är Bautzen synonymt med fångelser; precis som den danska staden Horsens och stadsdelen Långholmen i Stockholm.

Fångelser! 1900-1904 byggdes Bautzen I, känt som *gelbes Elend* eller “det gula eländet”, och 1902-1906 kom Bautzen II – båda inledningsvis “vanliga” straffanstalter.

Under nazitiden förändrades klientelet och man började fylla cellerna med motståndare, socialister, kommunister och Jehovas Vittnen. Här satt bland andra kommunistledaren och motståndsmannen Ernst Thälmann, innan han för-flyttades till Buchenwald där han avrättades 1944.

Samtidigt växte stadens industrier, framförallt inom metallsektorn, och förvandlades till såväl “skyddsläger” som tvångsarbetsplatser för tyska och sorbiska antinazister.

I stadens sydliga del upprättades ett fångläger huvudsakligen för judar och underställt koncentrationslägret Gross-

Rosen i dagens Polen, och i detta *Aussenlager* fanns mellan tusen och femtonhundra fångar som tvingades arbeta för rustningsindustrin vid Buschs vagnfabrik.

Sorberna upplevdes sedan länge som ett hot av statsmakten, och redan 1920 – alltså under den demokratiska Weimarrepubliken – etablerades kontrollorganet *Wenden-abteilung* i Bautzen med syfte att övervaka och undertrycka “den främmande minoriteten”, och denna apparat togs senare över av nazisterna som fortsatte verksamheten nästan fram till krigsslutet. Och om sorbernas aversion mot NS-regimen, som är det uttryck man använder i öst, finns många historier, som den om vad den sorbiske brevbäraren sade när de allierade bombat ett hus.

- Två trappuppgångar mindre att dela ut post i.

Mellan den nittonde och tjugosjätte april 1945 skadades Bautzen svårt i strider mellan *Wehrmacht* och sovjetisk-polska trupper, varvid tyskarna genomförde krigets sista stora pansarattack, *Schlacht um Bautzen*, återtog staden, och höll den fram till kapitulationsdagen.

Efter kriget och DDR:s bildande fortsatte fängelserna i Bautzen att fyllas. Bautzen I blev sovjetiskt specialläger för sammanlagt tjugosjutusentrehundra fångar under åren – varav minst tretusen dog av umbäranden, och Bautzen II blev DDR-regimens hemliga fängelse för regimkritiker; med öknamnet *Stasi-Knast*. Dessutom fungerade staden som förvisningsort för oliktankande, på samma sätt som när Mussolini och Stalin – jämte den senares efterföljare – skickade folk i inre exil.

Bautzen I är fortfarande fängelse, heter officiellt *Justizvollzugsanstalt des Landes Sachsen*, medan Bautzen II stängde 1992 och förvandlades till minnesplats, hedrande de människor som plågats och dött bakom murarna.

Och med dessa insikter som inte var allmängods när landet var förment demokratisk republik är det lätt att i

efterhand förstå varför myndigheterna inte, eller nästan aldrig, beviljade besökstillstånd för resenärer från väst.

Politiska fångar. Återkallar ett samtal från en januarisöndag 2010 när jag satt med Monika och hennes make – pensionerad servitris och pensionerad kock – hos Klaus i östra Berlin (han med en kissholk för öl och en för vin) och drack Goldkrone, en svag och storsäljande *Weinbrand* från Wilthen.

Monika berättade om polisvåld och massarresteringar på Schönhauser Allee en månad och två dagar före murfallet, och om hur förvånad hon blev när många östberlinare kallade de gripna demonstranterna “politiska fångar”.

- Först kunde jag inte förstå det, sa hon. Politiska fångar var något som fanns i andra länder, inte hos oss i DDR.

Om vad som pågick i Bautzen hade hon ingen nämnvärd kunskap; som så många andra. Och i Sverige förnekades repressionen av flera kända kulturpersoner; akademiker och lärare.

Officiellt verkställdes för övrigt den sista politiskt betingade avrättningen i DDR i Leipzig den tjugosjätte juni 1981. Då sköts Stasikaptenen Werner Teske, på tveksamma grunder dömd för planerad republikflykt och spioneri.

Under DDR-tiden utvecklades Bautzens industrier. Vagnfabriken dominerade men här tillverkades också symaskinen Perfecta, telefoner och byggelement, parallellt med nyetablerade yrkes- och högskolor.

Efter murfallet fortsatte industriverksamheten med bland annat senap, korv, orglar, skrivdon, diagnostica, bildelar, industrisymaskiner, telecom, IT och vagnfabriker – de senare numera ingående i kanadensiska Bombardier (efter grundaren Joseph-Armand med samma namn), som bland annat tillverkar de Pågatåg som inte klarar den skånska vintern. Jämte diverse andra rälsfarkoster åt SJ.

Fabrikationen av rälsbundna fordon har en lång historia i regionen, började i flera städer omkring 1840, och växte intensivt under det följande århundradet.

Företag gick samman och 1921 bildades WUMAG med huvudsäte i Görlitz, och man byggde lok, vagnar och så kallade Culemeyers för extremt tunga transporter. Under DDR-tiden förstatligades fabrikena, varefter de blev Deutsche Waggonbau 1990, innan Bombardier tog över åtta år senare.

Ordet *bombardier* är dessutom namnet på en skalbagge tillika en militär grad som motsvarar ungefär korpral i engelskspråkiga krigsmakter, betyder vidare "bombflygare" på franska, och den mest kände i den skaran torde vara Yossarian i Joseph Hellers härligt svarta antikrigsroman *Catch-22*.

Den boken läste jag med stort behag när jag gjorde lumpen, och det var bland annat den som fick mig att lämna in vapen och uniform, varpå jag stack till Turkiet – för att senare hamna i Afghanistan dit en fanjunkare i Hässleholm skickade uppfordrande brev, och krävde att jag omedelbart skulle återinträda i trängtrupperna.

Sverige var inte datoriserat på den tiden och det dröjde elva eller tolv år innan militären spårade mig till kvarteret Smörlyckan i Lund med en förnyad begäran, som en god kvinnlig psykiater lyckades trixa bort så att jag slapp fängelse; undgick den folkhemiska varianten av Bautzen.

Dricker ur min svarta öl och betalar. Bautzen har lyft visuellt och till vanlig hederlig medmänsklighet efter *die Wende*, och dessutom tagit plats i rymden sedan Asteroid 11580 – upptäckt den tredje maj 1994 av Kitt Peakobservatoriet i Arizona – givits den sorbiska stadens namn.

Vid utfarten skymtar jag en ung man på en liten östtysk motorcykel av fabrikat MZ, troligen en ES, kallad "Järnsuggan" och byggd i Zschopau mellan 1956 och 1978; gissar att han ärvt den efter sin far.

MARTIN PUMPHUT, klart jag måste se Martin Pumphut på Bahnhofstrasse i Wilthen, den stad där Amalie Dietrichs insamlade bergskryddor ger smak åt sprit, och nu blir det markavägar rakt söderut, först väg 96 igen, riktning Oppach, ort anlagd 1336, känd för textil, senare alkohol, mineralvatten och läskedrycker; stad kloss på tjeckiska gränsen.

Vägen ligger rak som ett snöre av betongplattor och blandade material, delvis sönderkörd, jordbruksbygd och genom små byar, gles trafik och sömniga omgivningar; lätt eftersatta.

Vid avresan från Sverige fanns, förutom allt mellanliggande, några definitiva och spikade platser att besöka: tomtestad, fängelsestad och kryddspritstad, och nu når jag ännu ett av målen.

Wilthen, *Stadt des Weinbrandes* med lugn huvudgata genom samhället, lummigt och rofyllt, bromsar in utanför en Edekabutik på Zittauer Strasse, köper min *Wilthener Gebirgskräuter* att ta med hem till Sverige, femochnittionio inklusive nitton procents moms, expediten heter fröken Becker, ber om en mugg eftermiddagskaffe och en *Berliner* för att reglera trötthet och sjunkande blodsocker, sitter på parkeringsplatsen och kopplar av med blocket vilande mot knäet, några killar i tio- tolvårsåldern kommer fram och ber att få titta på hojen, bakvända kepsar, och det som slår mig är deras artighet visavi senioritet; *Sie* och *Ihnen*.

Killarna går runt och inspekterar fordonet, ställer frågor, och jag borstar sockerkornen ur skägget mellan svaren, ty en *Berliner* är en sockerrullad syltmunk. Precis som John F. Kennedy, den demokratiska papisten som trappade upp Vietnamkriget, beskrev sig själv inför hela världen 1963: *ich bin ein Berliner*.

Så sällar sig en dam med tunga inköpskassar till sällskapet, ser av registreringsplåten att jag är utsocknes, frågar om jag

söker något särskilt i trakten, och jag svarar att jag ska till Martin Pumphantmonumentet, får omedelbart en vägbeskrivning.

- Följ gatan där nere till trafikljuset, och sedan vänster; pekar och önskar mig trevlig helg.

- *Danke gleichfalls!*

Wilthen, nu är jag i det Wilthen jag satt och fantiserade om under julhelgen, stad i Oberlausitz, Wjelecin på sorbiska, första gången nämnd 1222, sorbisk bosättning som senare koloniserades och formades till en radby av inflyttade tyskar, pest 1585, hungersnöd 1612, svårt ansatt under trettioåriga kriget, stadsrättigheter 1669, därefter degraderad till by och ånyo stadsrättigheter 1969, stadsvapnet är – sannolikt sedan sextonhundratalet – fru Justitia, och här har Bombardier ännu en anläggning, och dessutom produceras textil, maskiner, konstmaterial och alkohol.

Hardenbergs spritfabrik är den största arbetsplatsen, sedan man köpt upp Wilthener Weinbrennerei – grundat 1842 och *Volkseigene Betrieb* 1951 – för knappt tio år sedan, Hardenberg med säte i västliga Niedersachsen.

Förutom tåg och sprit finns här hälsohem, tretton på dussinet, tyskar är tokiga i hälsohem, helst i kombination med stärkande promenader, *Heilkunde* och egenartade naturmediciner vars förljugna reklam gärna anspelar på ökad kraft i manslemmen, och får man sedan tillbaka en knippe euro från motsvarigheten till Försäkringskassan så är det ju prima-prima, och Wilthen är officiellt godkänd som *Erholungsort* sedan 1972; idag knappt sextusen invånare.

Slänger pappmugg och fimp i ett sopkärl och drar på mig hjälmen, följer kvinnans vägbeskrivning, och nu börjar jag ana en viss slitenhet i bebyggelse och gatubeläggning, hittar Bahnhofstrasse, och stationsbyggnaden är en grå DDR-ruin

med utslagna fönster på en liten kulle till vänster.

Men ingen Martin Pumphut, ställer cykeln och letar vidare, finner en ovårdad plantering med ett tomt fundament av grå cement, kammar noll.

- Har du kört fel? ropar pensionären på EU-moppe; *du*, inte *Sie*.

Han är klädd i plastig syntetjacka från tiden, och på huvudet har han en öppen pottehjälm som säkert är fyrtio år gammal, en sådan där sak som knuttarna i Stockholm kallade "vurpollon" och som bar de odödliga orden GODKÄND AV SVEMO, och det var innan raggargenerationen trampat ur Algotsjeansen och fortfarande höll sig till Loranga vid festliga tillfällen.

- Martin Pumphut, säger jag, och mopedmannen pekar på den ovårdade lilla planteringen och berättar att Martin Pumphut är intagen för årlig rengöring.

Han ser min besvikelse och säger glatt att det finns en till någon mil utanför staden och att det är svårt att hitta men att han gärna kör före och visar vägen, och vågor av tacksamhet böljar genom mig.

Hittat själv hade jag inte gjort, för det tvärrar och svänger, och plötsligt befinner vi oss på en brant uppförslutande skogsväg, och han stannar på en parkering invid ett värdshus i ett rekreationsområde.

- Där har du din Martin!

- Får jag bjuda på en öl eller en kopp kaffe?

Han avböjer, säger att han måste hem till familjen, och jag tar fram kameran, förevigar Martin Pumphut, innan jag packar ner Pentax:en i väskan och drar vidare.

Pensionär som just visat vägen, paret som hjälpte mig att hitta nattkvarter i Ohrdruf igår, männen på verkstan. Ständigt denna vänlighet, ständigt denna hygglighet, ständigt denna lust att språka med en utifrånkommande – och bistå. Och

denna vänlighet möter jag alltid när jag reser i östra Tyskland. En annan mentalitet, ett tillmötesgående fritt från stress. Ljusår från landets hektiskt uppfordande västra halva.

Ner för backen och genom Obergurig, by nämnd första gången 1272, pappersbruk 1573-1945; tillbaka till Bautzen på en mindre väg – för övernattnig och lång arbetskväll.

Martin Pumphut, som kittlat en nerv och fått mig att bränna asfalt, är en lackerad massiv träfigur med utsträckta armar, skulpterad 1939 och invigd ett par veckor före krigsutbrottet, skadad och restaurerad 1956, betydligt kortare än jag, blåtonade byxor, rödaktig rock och svartbrättad spetsig hatt. Han var en vandrande mjölnare, en häxmästare och en mytisk trollgubbe som levt i trakten sedan åtminstone sextonhundratalet, född i Spohla nära Hoyerswerda, beskriven av Grimm, och inte olik en trädgårdstomte eller en kobold, är sedan länge staden Wilthens sinnebild och beskyddare. Härskar över allt och alla, inklusive de tåg som Bombardier exporterar till Sverige.

De som inte ens klarade ett gäng snöflingor i Skåne. I Tyskland går det däremot bra, eftersom man har värme i växlarna.

Jag har sett det jag kom för att se, fått med mig Amalie Dietrichs kryddor nästan direkt från källan, och Wilthen är en småstad som många andra.

Men en ort som officiellt kallar sig Konjaksstaden – låt vara tysk *Weinbrand* – måste man ta på allvar.

Ännu ett hotellrum, ett pensionat i utkanten, ber värdinnan att komma upp på rummet med en grisfri *Bauernfrühstück* – trots rättens tydliga koppling till morgon och frukost, lök- och persiljestekt potatis med ett knäckt ägg, och därtill en stor pilsner och en flaska mineralvatten, tyskarna blandar ofta

späck i den här sortens anrättningar, och jag äter inte gris, vill ha min mat så *halal* som möjligt.

- *Kein Speck*, upprepar hon med ett halvt och förvånat frågetecken i rösten; som komme jag från månen.

Äter och läppjar malt, avsparkade stövlar och barfota, inget brännvin i afton, känner av gårdagen i Ohrdruf, en behagligt smygande trötthet, tänker jobba tills jag somnar, gå igenom allt jag noterat, tar fram anteckningar, manuskriptet hemifrån, pennor, sax och tejp.

Redaktör! Känner mig som en redaktör – från franskan, ordet belagt första gången i skriven svenska 1782 – ser framför mig bilder från tiden före datorernas intåg: en person – vanligtvis en man – vid ett stort skrivbord, och mitt på arbetsytan tronar sax och klisterburk, inte limtub eller tejp utan en grön burk med tjockt vitt Björnklister (svensk-tillverkat, sannolikt efter det italienska klistret Coccoina som uppfanns 1927), som ströks ut med pensel, kanske också en typometer (typografisk mätsticka framtagen av far och son Didot på sjuttonhundratalet och vidareutvecklad av Hermann Berthold i Berlin omkring 1878) inom räckhåll, kanske också en tvåögd Rolleiflex (konstruerad i Braunschweig 1929 och med Tessarobjektiv från Zeiss i Jena) laddad med Kodak Verichrome Pan, knivskarpa svart-vita negativ i format sex-sex, tolv exponeringar på rullen, full askkopp, rökslingor i luften.

Jag redigerar hantverksmässigt, nyttjar inte lap top, klipper och tejpar ihop anteckningarna med mina medförda utkast till en sorts råmanus att senare skriva in och skriva ut, lusläsa och bearbeta.

Handarbetet ger överblick, fyller på med stolpar och nyckelord, läser passage efter passage högt för att höra hur de låter, lämnar luckor för ännu inte insamlade data, trivs med min självvalda stenålder. Högläsning av egen text, un-

der arbete samt vid och efter färdigställande, är för övrigt något jag rekommenderar, en enkel metod att slipa språk och innehåll. Eller som Klas Östergren - något senare - uttryckte saken:

... en text mår bra av att skrivas ett antal gånger. Man bör även läsa den högt, om inte annat så för sig själv, uttala vartenda ord högt och ljudligt. Det känns i kroppen om det är illa skrivet. (*Författaren3/2011*).

Och denna goda princip, i Sverige nästintill helt okänd utanför skönlitteraturens värld, tillämpar *Kamratposten* med emfas: först riktiga korrektur, och sedan läser redaktionen alla texter högt för varandra.

Lär visst ta omkring fem timmar att beta av ett nummer.

Parentes. För mycket mycket länge sedan lästes alla texter högt, även vid individuell läsning, och det påstås att det var kyrkofadern Ambrosius, född omkring år 340 i Trier, som introducerade det tysta läsandet, och om detta finns en nedteckning från en passerande munk som noterade att han inte hörde att Ambrosius läste, och namnet Ambrosius kommer från grekiskan, betyder "odödlig".

När gatlyktorna tänts utanför fönstren sköljer jag upp strumpor, kalsonger och en t-shirt i handfatet.

RAKT ÖSTERUT mot Görlitz, DDR:s och numera Tysklands östligaste stad, först ut ur Bautzen via Schliebenstrasse, som jag kom in på igår, och åter väg 96 till *Autobahn*.

Görlitz, långt är det inte, knappa fem mil, passerar Reichenbach vid den gamla handelsvägen Via Regia, radby som blev stad 1306, och där både Napoleon och Friedrich Wilhelm III en gång häckade i apoteket vid torget.

Morgonen är redan varm, nästan för varm för läder men motorväg är motorväg, och läder är det enda som skyddar en aning mot slipskador om man vurpar, bränner på ordentligt, lägger in *overdrive*, sexans växel, och drar upp min Victory i hundrafemtio, och den enda vind är fartvinden.

Måttlig trafik och inga döda djur på körbanan, och det är en omständighet som ständigt slår mig, för när jag kör hemmavid ser jag minst tio massakrerade djur i veckan, katter, mink och en och annan harpalt och grävling. Men nästan aldrig söder om Öresundsbron, vare sig jag glider på motorväg eller på markaväg genom jordbrukslandskapet, som om skogarna i exempelvis Thüringen och Sachsen vore fria från djur, som om samhällena saknar militanta veganer som hellre ser pålsdjuren plågsamt söndermosade av bilar än på en kvinnokropp. Jag begriper det inte och stryker funderingen från dagordningen, vet dock att den alltid återkommer när jag sitter på en hoj i utlandet.

Skylt vid vägen signalerar att det är en kilometer kvar till den polska gränsen, och att motorvägen fortsätter till Breslau, efter kriget Wroclaw efter den böhmiske hertigen Vratislav I, och idag Polens fjärde största stad.

Känner suget efter kaffe och *cerut*, tar Aralmacken vid infarten till Görlitz vid Nieskyer Strasse, tankar hundratvåoktanig för enochsxtiofemkommanio per liter, beställer en mugg och en Milky Way, ägaren frågar om jag är schweizare, parkerar och hämtar förplägnaden, känner mig utsövd, känner att dagen kommer att närma sig sommar.

Så sitter jag åter på en bensinstation och fikar, smuttar det heta kaffet och öppnar chokladomslaget, sedan dagens första *cerut*, blocket fram ur bröstfickan, börjar bli fullklottrat, och jag grunnar kring de mekanismer som triggar igång och utlöser de resor som föregår en bok, menar att incitamentet ofta är något man läst, sett eller hört; ett fenomen-företeelse-objekt som framkallar nyfikenhet. Stort som litet, väsentlighet som bagatell.

Jag körde exempelvis till nederländska Urk en gång blott för namnets skull, hur sjutton kan en stad heta *urk* – låter som en uppkastning, vilket delvis stämmer eftersom denna stad befolkas av främlingsfientliga kristna fundamentalister, och till Hazeldonk i Flandern för att ta reda på vad en *donk* är; plus alla återbesök i landet mellan Rostock och Berlin för att se vad som förändrats efter murfallet.

Alltid något på gång, och alltid med tanke på kommande texter, vilket i sin tur finansierar nedslagen; annars skulle jag inte ha råd.

Det var alltså Carlssons trädgårdstomte parad med vetgirighet som gör att jag sitter på hojen redo att möta östliga platser jag aldrig begått tidigare, och till resans orsaker kan adderas lusten att glida genom landskapet på en tvåhjulning. Fast å andra sidan: den som har lust att köra hittar alltid en orsak som rättfärdigar – om så bara en ölskänk med askkoppar på borden, en lokal där intaget inte ruinerar som i Sverige. Samla material, komma bort, se något nytt, ladda batterier; det senare uttrycket är en söndersliten metafor men en metafor som fungerar. Och jag upprepar med den druckne dårens envishet att resan är målet.

En polisbuss svänger in på området, fyra fem män och en kvinna, alla i uniform, troligen kisspaus-rökpaus-bensträckarpaus, och en av dem kommer fram till mig, män och maskiner, motorcyklar som samtalsinledare och konversationsobjekt.

Vi pratar en stund men när jag berättar att jag tänker köra över Neisse imorgon för en liten runda kring det trerikesrös där Polen och Tjeckien möter Tyskland får han något svårt i blicken, påpekar med eftertryck att min hoj ju är sprillans ny, och att jag måste låsa om mig ordentligt. Han är minst ett dussin år yngre än jag, har tre stjärnor på axeln.

- Så du avråder alltså, svarar jag.

- Det här är EU så det får jag inte men om jag säger att dom stjälar en massa där borta, så kanske du förstår vad jag menar.

Och jag säger att jag är *einverstanden* och han säger *sei vorsichtig und gute Fahrt* innan han försvinner in på macken, och jag vet inte om hans påstående är en fördom, en etnocentrism eller en spegling av verkligheten på andra sidan gränsen. Men jag tar honom ändå på allvar, är fortfarande ovan vid den nya maskinen, och polska marka-vägar har aldrig varit någon höjdare; reviderar därför den plan jag hade i Sverige.

Upp på sadeln och vidare, en tunn Lypsylhinna över läpparna, målgång om en handfull minuter. Terminus i stad som genomkorsas av den femtonde meridianen efter vilken centraleuropeisk tid läggs fast.

Kör Zeppelinstrasse i riktning mot centrum, en pil pekar ut Den Helige Graven som, för att göra en mycket lång historia kort, anlades i sent fjortonhundratals av en förmögen görlitzare som anfäktad av sexuell ruelle besökte Jerusalem och bestämde sig för att uppföra en kopia av Jesu grav i hemstaden, och sedan fortsätter jag in på Cottbuser Strasse och hittar genast ett hotell i korsningen vid Landeskronstrasse, och huset är vackert, alldeles iögonenfallande vackert med ljusputsad fasad, tegelröda blinderingar och två torn, ställer hojen och går in med den den ankommandes fråga om härbärge.

Hotellet har det något ovanliga namnet *Drehscheibe* som betyder “fingerskiva”, det vill säga den gamla typen av stationära telefoners “petmoj”, och jag har naturligtvis en uråldrig röd Dialog i arbetsrummet på vinden, och visst finns det rum säger ägaren, lång, mustaschpydd och ett par år yngre än jag, två nätter och han nickar, ger mig garage-nycklarna så att jag kan parkera först.

Garaget ligger på en gårdsplan runt hörnet, låsbart singelgarage för fem euro, kör in hojen och lyfter av den röda väskan, låter hjälm, handskar och packväskor bli kvar.

En hund korsar synfältet. Profeten (S.A.S) värderade katten, och nyttohundar kan man ha för vall, jakt och skydd, medan sällskapshunden är en anomali, strider mot ett paradigm i den muslimska världen.

Saqi Ahmad, guvernör av Den Stora Öknen, hölls av många för konstig eftersom han hade sällskapshund i sitt hem, och affärsmannen och motståndsledaren Pir Sayyed Ahmed Gailani – överhuvud för en gren av den sufiska orden Qadiriyyah – kallades galen eftersom han hade flera, och detsamma menar åtskilliga om Obama när han poserar med jycken Bo i media, och hundens låga status beror på att detta djur låter sig kommenderas, lismar, och sällar sig villigt till den som bjuder ett köttben. Och däri ligger förklaringen till att ordet brukas som förolämpning – exempelvis ofta använd om de pro-moskovitiska överlöparna i det av Sovjet en gång ockuperade Afghanistan; liksom om briter i ett svunnet Mellanöstern och Egypten.

Därför upplevdes Profeten (S.A.S) som rondellhund som en kränkning. Hade han istället fått ikläda sig rollen som rondellkatt eller trädgårdstomte hade reaktionerna sannolikt blivit mindre högljudda. Men det hade å andra sidan menligt påverkat Lars Vilks eftersträvade publicitet.

Der Inhaber heter Menzel och vi lägger bort titlarna, han ger mig en karta, rummet kostar trettiofem per natt inklusive

frukost, etablissemanget har dessutom bar och restaurang, kombinerar som så många andra hotelliserade tyska stadshus verksamheten med ägarvåning och permanenta hyreslägenheter, hiss och mitt rum ligger på tredje våningen mot tyst bakgård, får omedelbart av mig lädret, klunkar kranvatten och byter till jeans, tvättar resan från ansikte och händer, stoppar frukostens lunchmacka i jeansjackan tillsammans med ett par sedlar och går ut, kamera över axeln och nycklarna till rum och port i fickan.

Görlitz – även Gerlz, Gerltz, Gerltsch, Zgorzelec och Zhorjelc beroende på språklig hemvist – nämnd första gången 1071, borgmästarämbete sedan 1282 och alltjämt, oberoende stad 1303; Böhmen, Sachsen, Napoleonkrig och Preussen, delad av Lausitzer Neisse – Nysa på polska och sorbiska – tjugofem mil lång biflod till Oder.

Här verkade Jakob Böhme (1575-1624), skomakare, religionsfilosof och kristen mystiker, som uppvisade stora likheter med Swedenborg, här levde astronomen och kartografen Bartholomäus Scultetus, och här dog Goethes musa Minna på nervhem.

Adertonhundratals och industrialisering, textilfabrik med stadens första ångmaskin 1837, vagnfabrik 1828, 1867 öppnade en inledningsvis privatägd järnväg till Berlin och den då nyanlagda stationen Görlitzer Bahnhof i stadsdelen Kreuzberg, maskinfabrik 1888, chokladfabrik 1894, kameraoptik 1896, och under detta halvsekel vidtog en omfattande byggnation av stora bostadsfastigheter, framförallt i stadens västra delar.

Efter Hitlers maktövertagande inleddes, som överallt, systematiska kampanjer mot stadens judar men mitt i denna brutala tragik fanns faktiskt också en anmärkningsvärd ljuspunkt, för när nazisterna skulle bränna synagogan – uppförd i jugendstil 1909-1911 – under rikspogromnatten/

kristallnatten mellan den nionde och tionde november 1938 gjorde brandkåren myteri och lyckades rädda byggnaden. Samtidigt kommenderades tvångsarbetskraft till stadens industrier, särskilt motor- och vagnfabriken WUMAG, och 1944 uppfördes ett koncentrationsläger som filial, *Aussenlager*, till Gross-Rosen; precis som i Bautzen. Och den åttonde mars 1945 besökte Goebbels Stadshallen, höll där sitt sista offentliga tal.

Görlitz klarade sig nästan helt utan skador under kriget, blott trettiosju hus förstördes helt men i krigets absoluta slutskede, natten mellan den sjunde och åttonde maj 1945, bombades de sju broarna över Neisse, varefter staden delades mellan Polen och Tyskland längs med den så kallade Oder-Neisselinjen – precis som Frankfurt an der Oder, följt av tvångsförflyttningar av etniska tyskar från den polska sidan till den tyska.

Under DDR-tiden förföll delar av den gamla bebyggelsen, och i samband med folkresningen den sjuttonde juni 1953 protesterade trettiotusen människor handgripligt mot regimen – och slogs ner av Stasitrupper och Folkpolis.

Under mitten av sjuttioalet anlades nya stadsdelar, trista men funktionella *Plattenbauten* av prefabricerade betongelement. DDR:s ekonomi hade då förbättrats, och man kunde till och med märka en liten begynnande tendens till öppenhet i det slutna systemet men sedan svängde pendeln plötsligt och gav återklanger från det kalla krigets allra kyligaste år.

Orsaken till denna paranoida rigidisering är dubbel. I slutet av december 1979 invaderade Sovjet Afghanistan, och det som Kreml trott skulle bli en snabb och kortvarig rensningsaktion utvecklades istället till ett fullskaligt krig. Motståndet växte i Afghanistan, Mullah Omar och hans fränder fick sexhundra miljoner dollar till vapen av jordnötsodlaren Carter, och samtidigt tog allt fler i väst

avstånd från den sovjetiska politiken – en kritik som också spillde över på hela östblocket.

Parallellt med dessa skeenden började det jäsa i Polen, och av rädsla för att den gnista som tänts med fackföreningen Solidaritet vid Leninvarvet i Gdansk skulle smitta av sig på Arbetar- och Bondestaten stängde den östtyska regeringen oväntat gränsen mot grannlandet för ordinär och normal vardagstrafik 1980. Men gnistan från Solidaritet pyrde ändå och skulle på sikt leda fram till polsk liberalisering, ungersk gränsöppning, murfall och det kommunistiska Östeuropas upplösning.

Med *die Wende* öppnades gränsen mot Polen, för att slutgiltigt bli formellt fastlagd 1990, befolkningen i Görlitz minskade från hundratusen till femtiofemtusen, åtskilliga fabriker lades ner, arbetslösheten galopperade, en teknisk högskola öppnade 1992, följt av omfattande renoveringar av de historiska miljöerna, och 2004 invigdes en gångbro över Neisse till tvillingstaden Zgorzelec i Polen.

Idag är Görlitz en av landets bäst bevarade medeltidsstäder med mer än tretusenfemhundra byggminnen, och dessa oförstörda stadsrum gjorde – och gör – de centrala delarna till ett Eldorado för filmfolk, senast använda av bland andra Quentin Tarantino, Kate Winslet och Brad Pitt. Och i denna vardag som är vår samtid vilar industrin i stor utsträckning på föregångare från adertonhundratalet: Bombardier med tåg från gamla WUMAG, Siemens turbiner, KEMA maskiner för keramisk industri, jämte öl och livsmedel.

GRÜNDERZEIT, allt omkring mig är *Gründerzeit* när jag står utanför hotellporten med kamera över axeln och smörgås i jackfickan, och bakom denna glosa som ungefär betyder “grundläggartid” ryms den framväxande tyska (och österrikiska) industrialismen från omkring 1840 och fram till *Gründerkrach* 1873, en börskrasch framkallad av överhettad konjunktur och finansiella sammanbrott, som i sin tur ledde till den ekonomiska kris som kallas *Gründerkrise*.

Åren av tillväxt efter 1840 – när en ny tidsålder med nya utkomstmöjligheter präglade samhällsutvecklingen i kejsardömet – fick landets städer att expandera, och under denna expansion växte behovet av bostäder, byggdes hela stadsdelar på ängar och fält.

Med den enorma nybyggnationen skapades också en arkitektonisk skola kallad *Gründerzeitarchitektur*, ett stil-konglomerat som i praktiken överlevde själva grundläggartiden med ett par decennier – en märklighet med tanke på den sviktande ekonomin men när väl ett nytt “ideal” fått fotfäste fortsatte de som kunde och hade medel på den inslagna vägen.

Byggherrarna var mestadels privata företag som både uppförde villor och palats åt en nyrik över- och medelklass, och stora fyra till sex våningar höga hyreskaserner åt den snabbt växande arbetar- och lägre medelklassen.

Hyreshusen formades som *Blockrandbebauung*, kvarter omslutna av gator, där varje husfasad dekorerades i historiserande stil med äldre stilelement från gotik, renässans och barock, allt möjliggjort när arkitektur och formgivning drog nytta av teknologins landvinningar, där till exempel Bessemerprocessen gav bättre stålqualiteter och därmed, bland annat, metoder för fackverkskonstruktioner av sammannitat stål.

Trampar på. Hela Landeskronestrasse och omkringliggande gator kantas av dessa hus från grundläggartiden

och åren efter, tar några bilder, hundratals imposanta byggnader gavel vid gavel, står där som smycken, och det mesta är välrenoverat till sin ursprungliga glans åren efter DDR:s upplösning och Tysklands återförening.

Det är nästan mer än jag mäktar ta in, betydligt mer och vackrare än jag någonsin kunnat drömma om när jag startade motorcykeln i onsdags hemma i Järrestad. Värt allt, värt alla mödor.

På Dresdner Strasse några hundra meter från hotellet ligger en Edekabutik, och Edeka, *wir lieben Lebensmittel*, är idag – sedan man köpt upp sjuttio procent av aktierna i konkurrenten Tengelmann 2007 – landets största supermarkketkedja, tjugosex procent av marknaden, och har omkring fyratusenettundra butiker, och detta företag grundades i Berlin 1898 men flyttade efter andra världskriget sitt säte till Hamburg, vilket i sin tur illustrerar det västliga kapitalets dominans i östra Tyskland efter murfallet.

Går in och *guten Tag*, köper en lokal pilsner som heter Landskron, brygGd i stadens centrum sedan 1869, uppköpt 2003 av Holsten som är ett dotterbolag till Carlsberg, och kassören heter herr Nicolaus – som i tomte och trädgårdstomte – *Danke viel* och växelmynt tillbaka, kör ner den bruna halvlitersflaskan i bakfickan och traskar vidare, passerar små pensionat som erbjuder enkelrum för tjuugo och tjugofem euro, läser på en plywoodskiva spikad över en port till ett hus under renovering *zahlst du noch oder besetzt du schon*, inser att BZ-rörelsen ockuperar hus även här.

Demianplatz, tänker på Hesse, och jag slår mig ner på en bänk, tittar på kartan jag fått av Menzel, runt om mig teatern och Humboldthaus med *Kosmos-Menschheit-Natur* på fasaden, Frauenkirche färdigställd 1473, den runda bastionen Kaisertrutz från sent fjortonhundratals och namngiven efter svenskarnas *trots* mot de kejsrerliga trupperna 1641, Reichenbacher Turm som är stadens högsta och

påbörjat 1376, det klassiska varuhuset Hertie från 1913, jugendstil och numera Karstadt, öppnar min öl med den schweiziska fickkniven, brygden pyser över litet, äter min medförda smörgås i solgasset.

Efter Demianplatz börjar *Altstadt* och medeltid, stenhus med trottoarer under välvda arkader, och vid Untermarkt passerar jag en minnestavla som upplyser om att Robert Oettel (1798-1884) föddes i byggnaden, Oettel med *Rassegeflügelzucht*, grundare av Hönsologiska Sällskapet 1852, minnesplattan uppsatt 1952, och Oettel står också staty i staden, och själv visste jag inte ens att det fanns något som hette "hönsologi". Vet dock att ordet "höns" är liktydigt med det motsatta könet i knuttevärdens mest intellektuellt begränsade kvartil.

Så öppnar sig *Altstadt* med smala gator som sluttar mot Neisse och den mäktigt bastanta medeltida Peterskyrkan, och det är gator nästan helt fria från tingel-tangel, så fjärran man kan komma från exempelvis Västerlånggatan i Stockholm, och inga förfulande skyltar på fasaderna, inga multinationella så kallade märkesbutiker och inga hamburgerier; stadens enda McDonald's ligger i utkanten, nära den mack där jag fikade imorse.

Kvarteren är en lisa för själen, pietetsfullt renoverade utan att förfalla till romantiska dockskåpsmiljöer, jag ser vanligt folk och tyska turistgrupper, och en sak som slår mig är den nästan fullständiga frånvaron av invandrare från Afrika och den muslimska världen i gaturummet, inga pakistanier i *shalwar kamiz*, inga fladdrande slöjkvinnor.

Neisse skär som ett lugnt brett dike, rakt fram den nya gångbron till Polen, niohundrasjuttio meter lång, ner åt höger kan jag ana den kombinerade fotgångar- och bilbron, gräsbevuxna strandbrinkar med promenadvägar på den tyska sidan, stenläggning och gata kloss på floden på den polska.

Den sista byggnaden på den tyska sidan, precis till höger

om gångbron och vettande mot vattnet, är en tillbommad industriruin i rödtegel, sannolikt sent adertonhundratalet och en gång rymmande en kondensatorfabrik, gissar att den slog igen för gott när DDR gick i graven, och det är den enda stora ruin jag noterar i centrala Görlitz; allt annat är åtgärdat, putsat och fejat.

Gångbron över till Zgorzelec demonstrerar det nya Europas mest positiva sida: inga gränsmarkeringar, inga kontroller, ingen polis – det är bara att promenera.

Zgorzelec. Samhället började anläggas på femtonhundratalet och utvecklades till en görlitzk *Ostvorstadt* under adertonhundratalets andra hälft, *Gründerzeitarchitektur*, befriad av Röda Armén den åttonde maj 1945, hemvist för fjortontusenfemhundra omflyttade grekiska och makedonska krigsfångar åren efter kriget – huvudsakligen kommunistiska partisaner av vilka många levde vidare i staden; idag trettioåtusen invånare.

Tre betongstrukturer fångar ögat när jag står på bron med blicken mot öster: direkt till vänster en gråbrun koloss kallad Dreiradenmühle, uppförd som silo 1938 på plats som i århundraden hyst kvarn och sädesmagasin, rymmer numera bland annat krog, polykrom mosaik från 1998 på fasaden, föreställer en kvinna, och rakt fram ett stort påbörjat men ofullbordat bygge från absolut samtid, kulisser, kulisser – som om pengarna bara tagit slut, och till höger en schavigt kompakt fastighet i förfall; följt av pizzeria, nattklubb och huset där Jakob Böhme föddes.

Det schaviga-kompakta med adress Daszynskiego 106 har en skylt ut mot gatan och först tror jag att det är en liten krog men det är Lisas cigaretter- och spritbutik med ett stort porträtt av den framlidne polske påven på väggen; försett med sorgband eftersom detta är dagarna kring högtidlighållandet av hans jordiska sortie. Och här över flaskorna

hänger han som gjuten, minns plakaten med hans bild i helfigur strösslade över hela Slovenien sommaren 2003, jättelika färgbilder där han gjorde reklam för pilsnermärket San Miguel, och polackerna älskar honom, tänder ljus och lägger blommor vid fotografier, minnesplattor och statyer, väntar mangrant på hans saligförklaring den första maj – det steg som föregår helgonstatus.

Kunderna är nästan uteslutande tyskar som köper limpvis med billiga cigaretter, spriten kostar däremot mer än i Tyskland.

Gräver i fickan efter några polska mynt som blivit kvar från resan till Schivelbein/Swidwin för ganska exakt femtiotre veckor sedan och får ett paket Marlboro och en burk Tyskie, pilsner brygd i Tychy sedan sextonhundratalet; bryggeriet uppköpt av multinationella Miller 1995 – precis som så många andra företag med ekonomisk potential. Således ägs nu också merparten av Polens vodkafabriker av stora koncerner som franska Pernod Ricard och österrikiska Stock, vilket många menar exemplifierar det västliga kapitalets annektering av det nya Östeuropa.

Ut i solen, väljer stentrappan mot vattnet bakom Lisas butik, det är tjugofyra grader varmt, merparten av fastigheten är urblåst med förspikade fönster, delar av bottenplanet är ödsliga rum som fått förfalla.

Tar fram cigarettpaketet och noterar att giftpinnarna är tillverkade av Philip Morris i Kraków, medan de vi köper i väst fabriceras i Neuchâtel.

Låter timmarna rinna med öl, anteckningsblock och kamera, återvänder till Tyskland på den kombinerade fotgångar- och bilbron, och bron bär den förre påvens namn. I ryggen en skog av reklamskyltar som alla signalerar budskapet *billige Zigaretten*, förvandlande Polen till Marlboro Country. Borta är de gamla papyrosserna som jag rökte i Szczecin 1964 när de första färjorna från Ystad börjat

gå, Belvedere i styv flat ask, två centimeter tobak och tre gånger så mycket papphylsa. Precis som de ryska kusinerna Belomorkanal och Kazbek.

Kväll på hotellet och fallande mörker, och Menzel serverar mig en ostbricka och ett glas Dornfelder i restaurangen, slår sig ner vid mitt bord med ett glas kryddat från Wilthen.

Huset som rymmer hans hotell byggdes 1899, uppfört i det jag kallar post-grundläggartidsarkitektur, och han berättar att han är utövande katolik, och att hans far var kapitalist – ja, han använder faktiskt ordet *kapitalist* trots att han enligt egen utsago har borgerlig politisk hemvist.

- Far köpte det här huset 1927 och öppnade *Gaststätte*, och själv startade jag hotelldelen 1991, och jag hyr också ut trampcyklar till turister.

Sedan får jag veta att pappa Menzel ägde sammanlagt fem liknande hus i Görlitz, och försörjde sig som krögare och hyresvärd.

- Husen överlevde kriget utan skador, och far kunde på papperet leva vidare som kapitalist och egenföretagare i DDR men myndigheterna gjorde vad de kunde för att försvåra hans verksamhet, och till sist översteg skatterna hyresintäkterna och far blev tvungen att låta fyra hus bli inlösta men det här slogs han med näbbar och klor för att kunna behålla, *ja so war es*.

Jag har hört sådana här historier tidigare och vet att hans uppgifter stämmer, att en pianomakare med en anställd, eller en cykelreparatör med en medarbetare, kunde verka skäligen komplikationslöst som privatföretagare men ungefär där gick gränsen, och jag vet att affärsmän av pappa Menzels typ och småfabrikanter betalade fyra gånger mer i skatt än en statlig löntagare. Dessutom var hyrorna i DDR statligt reglerade, en trerummare kunde kosta ett par tior i månaden vilket gör det lätt att visualisera ekvationen, inse att staten

såg till så att skatter och omkostnader översteg inkomsten.

Efter maten tar jag en sen promenad i kvarteret och mot mig lyser ett fönster i en annars nästan helt nedsläckt huskropp, lyser bjärt, och det är spritkiosken, ett överlevt fenomen från DDR-tiden i form av ett bås med glaslucka ut mot trottoaren, och för dem som inte vistats i *unsere Republik* – som man alltid sade – tarvas en förklaring.

Spritkiosker fanns i alla bostadsområden och kring stationerna, friliggande som en svensk Pressbyrå eller insprängda i vanliga flerfamiljshus, och här kunde medborgarna inhandla öl, sprit, läsk, godis och rökverk på eftermiddagar och kvällar, under DDR-tiden till fasta statligt reglerade enhetspriser, och sedan kom murfallet och kioskerna levde vidare, behöll samma sortiment men ökade priserna, vilket gör att kiosken tar ungefär femtio procent mer än snabbköpet men detta till trots hänger vanan kvar, man går fortfarande till sin grannskapslucka och betalar mer istället för att promenera till Edeka eller Rewe, och detta beteende styrker antropologiskt tesen om människan och bevarade mönster.

Ser en medelålders jobbare och luckan öppnas, han har en tygkasse med sig och får åtta flaskor Radeberger, och när han passerar mig önskar han mig god natt, och jag återgäldar med samma ord, *so ist es*, rundar hörnet och låser upp porten.

MIN HARLEYTATUERING blänger ilsket på mig under morgonduschen, frågar om en Victoryknutte verkligen kan köra omkring med Harleys logotyp på armen, och jag blir svaret utan, vet – som en parallell – att det finns folk som blir sura om de får en Dortmund serverad i ett Löwenbräuglas på krogen. Men vad tusan, här kan man inte vara finkänslig, kör trots allt amerikanska motorcyklar och bär amerikanska jeans fast jag tycker att USA bör utsättas för sanktioner så länge som detta lands högste företrädare låter mördade civila i Afghanistan och annorstädes, och nästan lika illa: jag joggar i skor tillverkade av kinesiska straffångar, för att något obskyrt bolag i västerlandet ska kunna maximera sin profit; jag är moralist men det är jäkligt svårt.

Nej, Harleys logga – det klassiska så kallade *shield bar*-emblemet – får sitta kvar men jag överväger starkt att utöka mina dekorationer med något som anspelar på den nya motorcykeln.

Carlsson som passerade förra året är svårt tatuerad, övertrumfar med råge mina egna gravyrer, huvudsakligen drakar som etsats på armar, överkropp och rygg – i många fall tecknade efter skulpturala förlagor i bortre Asien; jämte knuttedevisen *live to ride*, som också är titeln på en av mina böcker.

Carlsson, som namnen i *Hemsöborna*: han kom som ett (motoriserat) yrväder en sensommardag och hade en trädgårdstomte surrad med en svångrem på sin Harley...

Det låter som en skröna. Men okej. Mullah Omars landsmän är också goda skröndragare, levererar gärna fantastiska historier: en karl som somnade en kväll i Shibargan och vaknade sju år senare, en soldat som flög som en fjäril över Hindu Kush sedan vinden gripit tag i hans militärkappa, femtusen skäggiga cigarrökande kubanska soldater till socialismens försvar på ett lastbilsflak utanför Qandahar...

Tatueringar är för övrigt djupt seriöst för de inbitna, tillika

addiktivt där själva känslan när bilden appliceras på huden närmast är erogen.

Men även i denna sfär av mänsklig ävlan efter estetik eller grupptillhörighetsmarkörer (vare sig man är *biker* eller berberkvinna i Nordafrika) finns utrymme för lustifikationer, och den roligaste kroppsprydnad jag sett finns på en man som heter Svebbe – gitarrspelande hojåkare med en handdriven gräsklippare ingraverad ett tiotal centimeter till höger om naveln. Humorn ligger dock inte i gräsklipparen *per se* utan i omständigheten att Svebbe har en synnerligen lurvig överkropp – varvid han med jämna mellanrum rakar ett gräsklipparspår snett över sin mörkt behårade torso.

Några trädgårdstomt tatueringar har jag däremot inte sett *irl*; fast jag vet att de förekommer – det finns åtskilliga sidor med exempel på nätet.

Torkar mig noga och gnider in kroppen med karbamid, ren t-shirt och rena underkläder, och tre trappor ner till frukostmatsalen.

Det sitter redan ett par vid ett av de dukade borden, man och hustru i min ålder, och det blir *guten Morgen* och samspråk, de tycks vara hotellets enda gäster förutom mig, och han berättar att han är infödd *Görlitzer* och att hon är från Dresden men att de båda flyttade till västra Tyskland efter *die Wende*, och att de återvänder till Görlitz två gånger om året, turistar och hälsar på.

- Vi hade det rätt bra i DDR, säger han men vi fick det bättre i väst...men vi kan ändå inte släppa Sachsen, vi måste åka hit med jämna mellanrum, det är något med stämningen här som vi saknar i Hessen.

- Gnällspikarna då, säger jag, dom som hela tiden *jammert sich*?

- Omställningen har varit svår, och visst, somt var bra, somt var dåligt, och vi måste gå vidare, vi kan inte leva med ideliga blickar i backspegeln.

Teils, teils, tänker jag, ständigt detta “både och”, rullande som ett mantra över minnena av mur och inomtysk gräns. Och allt som inte fanns före *die Wende*: yttrande- och rörelsefrihet, fri företagsamhet, whisky, Marlboro, Coca-Cola, jeans, västbilar, arbetslöshet, dyra försäkringar, knark, luder och aktiva nynazister

Parentes. Återföreningen har hittills kostat minst tvåtusen miljarder euro av offentliga medel plus ett okänt belopp från privata investerare, pengar som västra Tyskland plöjt ner i östra, och som fått *Wessies* att klaga högt över de enorma kostnaderna.

När jag frågar om han saknar något från *damals* kommer ett stort leende, och han svarar att han faktiskt saknar en enda sak, och det är hjälpsamheten.

- Alla hjälpte alla, och alla ställde upp för varandra. Så är det inte i väst, och vi hade till och med ett uttryck, mitt emellan cynisk parodi och verklighet: *i öst är allt möjligt*.

Menzel kommer med te och kokt ägg, och dessutom har han med sig ett litet fat med kalkonskivor, eftersom han vet från gårdagens samtal att jag inte äter charkuterier av griskött, och jag gör mig en kalkonsmörgås och en ostsmörgås plus ett lunchbröd att ta med, sveper ett glas juice och går loss på frukosten, och jag tänker på det jag upplevt under min livstid efter andra världskriget, på frihetens och medmänsklighetens vågor, att jag kan se tillbaka på en lång rad av fallande dominobrickor: kolonial-makter, Salazar/Caetano, Franco, Videla, Pinochet, Muren, det kommunistiska Östeuropa, apartheidsystemet, och det som pågår i Nordafrika; på att dessa decennier ändå fört mänskligheten framåt – som en andra upplysningstid. Trots folk mord, undfallenhet visavi Kina, högervindar och det självgoda USA:s agerande över stora delar av världen.

Och resten av dagen blir arbete på rummet varvat med promenader, anteckningar att gå igenom, saker att se.

Sent på eftermiddagen sitter nyhetstelegrammet som en smocka i veka livet: vid halvtretiden kastade en kraftig orkanstöt sand och jord över motorvägen vid Kavelstorf strax söder om Rostock, den väg jag for när jag rullat av färjan och den väg jag kommer att färdas på när jag styr hojen mot Sverige, förblindade bilister, tre långtradare och ett fyrtiotal bilar brakade in i varandra, minst åtta döda och omkring hundra skadade, fordon som slungats femtio meter från vägen, ett brinnande inferno, och de tyska nyhetsjournalisterna använder ord som *Horrorcrash* och *Massenkarambolage*.

Koncentrationen brister. Om inte Harley'n upphört att fungera kunde jag mycket väl ha kört genom Kavelstorf idag för att hinna med trebåten från Rostock, tar alltid trebåten för att komma hem innan det mörknar.

Serverar mig den sista droppen *Korn* från flaskan jag öppnade efter kvällen på baren NO NAME i Ohrdruf. Alla nyheter kretsar kring Rostock, dränker de blodiga striderna i Misrata, lämnar ingen plats för protesterna i Syrien.

I kvällningen går jag till Restaurant Central, närbelägen på Brautwiesenstrasse, innehavaren heter Ritscher och han serverar mig en kalvleveranrättning för sexochåttio, ett glas Dornfelder och en kanna med kranvatten, och måltiden smakar som när vi lagar den hemma, lever är en av favoriterna, smörbrynt och puttrad i vitt vin eller i grädde, en gnutta *piment fort*, och alltid med lök och persilja i mängd.

I Afghanistan hölls denna *kebab-e jigeri* – tillredd utan vin – för fattigmanskost, gjord av lammlever och äten med bröd, och jag utgår från att rätten var frekvent hemma hos vår oförvägne mullah-in-spe när han växte upp, att det enögda svartskägget äter den alltfört.

Imorgon återresa, påbörjad återresa, hem och skriva bok. Men rapporterna från den svåra olyckan vid Rostock förmörkar. Liksom vetenskapen – *a priori* – att denna katastrof knappast kommer att ge några rubriker i svenska tidningar, än mindre nämnas i rikstelevisionen, där den banala underhållningen ständigt vinner terräng.

Raderar hjärnan så gott det går, minns från filosofin Böhmes tes om en negativ sida hos Gud, utan mörker inget ljus.

Hem och skriva bok och så småningom sätta den punkt jag utlovade på sidan 28, och jag grunnar ett par ögonblick på titeln; något med *Mullah Omars flykt*, eller något med *östligheter*. En huvudtitel och en förklarande undertitel.

Dricker ur det röda åtföljt av ett stort glas vatten. Om elva-tolv timmar sitter jag åter på motorcykeln.

*

Tre veckor senare lät fredspristagaren Obama döda bin Laden i en rättsvidrig attack i Abbottabad – istället för att överlämna honom till domstol. Men inte ens platsen för denna världshändelse kunde TT och Sveriges fem största tidningar placera rätt på kartan; ej heller etermedia. Att bin Ladens hus skulle vara en *herrgård* avstår jag från att kommentera.

Parentes. Saudierns namn bör för övrigt skrivas Usama/Osama bin Laden, betyder ungefär “lejonet, son till en förfader med god karaktär”. Att i text benämna honom bin *Ladin* är rent och okunnigt nonsens.

Ladin är en med räto-romanskan besläktad dialekt som talas i Sydtyrolen, Trentino och Belluno. Dessutom är stavningen *ladin* en omöjlighet på arabiska, skulle kunna tolkas som en sammansättning av *la* = “nej” och egennamnsepitetet *din*, en *laqab* som brukar översättas med ordet “Gudstro”. Alltså liktydigt med en ateist!

Om Mullah Omar fanns vid samma tidpunkt inga nyheter. Möjligtvis mekade han med sin gamla Honda. Varefter en afghansk TV-station påstod att han skjutits den tjugoförsta maj på väg från Quetta till Waziristan. Vilket hans omgivning omedelbart förnekade.

Sant eller falskt, den pashtoonske trädgårdstomten fortsätter att gäcka, och i Syrien trappas våldet upp.

Sverige går mot midsommar, jag har skaffat en Victorytatuering, och motorcykeln är tankad för nästa färd.

./.

C-J Charpentier (f. 1948) är fil doktor i antropologi med ett fyrtiotal böcker bakom sig.

I *LÄS EN BOKS* tryckta serie finns *Manometer – en liten bok om att resa och skriva*, *Rekonstruktionen av en roman – eller imam Khomeini åt aldrig lakritskonfekt*, *Lenin är en skruvkork – timmar i Zürich*, och *Berlin Schivelbein – utsikter från östlig gata*.

På www-las-en-bok.com finns förutom de ovan nämnda flera av Charpentiers böcker. Se boklistan!